

עלינו לשבח

The Timing of Aleinu When Praying in Ashkenazi Minyanim

12.....	העולה לדינא.....
13.....	כיסוי הראש בטלית לבחור ספרדי הלומד בשיבה אשכנזית, ובענין לנהוג בפומבי מנהגי חסידות והאר"י ז"ל בדרך עצה טובה.....
14.....	שו"ת מראות ישרים חלק א סימן ג.....
24.....	ילקוט יוסף תפילה ב סימן קלב - אמירת אשרי ובה לציון והמשך התפלה סעיף כ.....
24.....	כ) ספרדי המתפלל עם האשכנזים אם צריך לומר עלינו לשבח אחר קדושא דסידרא.....
26.....	אם יש איסור לא תתגודדו בחילוקי המנהגים בין האשכנזים לספרדים.....
27.....	הלכה ברורה סימן קלב אות טו.....
29.....	שו"ת אור לציון חלק ב פרק ז אות לח.....
29.....	שו"ת ברכת אפרים חלק א סימן ה.....
29.....	שו"ת שמע שלמה חלק ב אורח חיים סימן ז.....
29.....	שו"ת ברכת יהודה חלק ב אורח חיים סימן ה.....
33.....	אור תורה אב תשע"ב סימן קמט מכתב ד (עמ' תתרט"ז).....
33.....	שו"ת דברי בניהו חלק כג סימן יז.....
35.....	שו"ת עולת יצחק חלק ב אורח חיים סימן פד:ד.....
37.....	מים חיים על הבן איש חי עמ' שכו.....

Contents

1.....	סיכום.....
1.....	רקע הסוגיא.....
1.....	ברכות כ:.....
1.....	שלחן ערוך אורח חיים סה:ב.....
2.....	אחינו האשכנזים.....
2.....	אבני ישפה על הלכות תפילה עמ' עו.....
4.....	תפילה כהלכתה פרק יז סעיף טז.....
7.....	אשי ישראל פרק כו אות טו.....
7.....	פסקי תשובות אורח חיים סימן קלב אות ז.....
9.....	שו"ת קנה בשם חלק ג סימן ו.....
10.....	הרב דוב ליאור.....
10.....	ספרדים.....
10.....	שו"ת וישב הים חלק א סימן ה.....
10.....	מקור הדין דצריך לומר ק"ש עם הציבור, הן ביושב בטל, והן בעוסק בתיקוני התפלה במקום שרשאי להפסיק....
11.....	המקור דגם בשאר אמירות של הציבור צריך לומר ביחד עמהם.....
12.....	סיכום ובירור השיטות.....

סיכום

Shu"t VaYashov HaYam (vol. 1 Siman 5), [Shu"t Birkat Ephraim \(Ben Porat, vol. 1 Siman 5\)](#), Yalkut Yosef Kitzur Shulchan Aruch 132:20, Halacha Berurah 132:15, and many others conclude that one should not recite Aleinu with the Tzibbur for Halachic and Kabbalistic reasons. Rather, one should recite it in the proper place. Rav Ben Tzion Abba Shaul is quoted as saying to recite it twice, but his position has been roundly rejected. Ashkenazi Poskim hold that one should always participate with the Tzibbur.

רקע הסוגיא

ברכות כ:

שלחן ערוך אורח חיים סה:ב

Berachot 20b – Baal Keri, yoshev batel hetter to say ks

Rosh – Bahag extends to KS even if already yotze ks

BY adds Rokeach says to say 2whole thing if mamash not doing anything, but it's just an etzah tovah

SA OC 65:2 – passerby should say first Pasuk of shema with the tzibur so you don't give the appearance of somebody who doesn't want to accept ol malchut shamayim. Also if you're in middle of something else, if you can interrupt. If you can't interrupt, say what you're up to in the same niggun as the Tzibbur.

MB – same with anything the Tzibbur says like ashrei nad *aleinu*, as it's derech erez

אחינו האשכנזים

אבני ישפה על הלכות תפילה עמ' עו

שמדלג כדי להתפלל עם הצבור¹².

ח. להתפלל ביחידות בביתו בשעה שהציבור מתפללים עדיף מתפילה ביחידות בתוך בית הכנסת¹³.

ט. אדם הרגיל להתפלל נוסח אשכנז שמתפלל במקום שמתפללים בנוסח ספרד, וכן להפך, יש אומרים דיקפיד לומר עם הציבור "עלינו לשבח" שבסוף התפילה¹⁴, ויש פוסקים

12. דבברכות דף ח. איתא דמיקרי "עת רצון", ואין זה כתפילה בציבור ממש, דידלג משום כן, וכן פסק גאון אחד שליט"א. והוסיף דבמקום שיש הרבה בתי כנסיות ומתפללים בזמנים שונים לא שייך דין זה, דהא אין לקבוע מהו "בשעה שהצבור מתפללין", וכן הדין לענין קבלת שבת שאין היחיד נגרר אחר הציבור אם הוא מקום שיש בו הרבה בתי כנסיות עכת"ד (ועי' מ"ב ס"י צ' ס"ק ל"ב, ומ"ב ס"י רס"ג ס"ק נ"א וצ"ע).

13. דין תפילה בשעה שהציבור מתפללין עדיפא כי מבואר בפירוש בגמ' ברכות ח' א', אבל להתפלל בלי מנין בתוך בית הכנסת אינו מבואר בפירוש בגמ', שהרי הבי"ב בס"י צ' כתב שמה שמוזכר בגמ' בית הכנסת, פירושו עם הציבור, אלא שיש לו מעלה מצד שהוא קבוע ומיוחד לתפילת הציבור, עכת"ד. וכן משמע קצת ל' השו"ע ס"י צ' סעי' ט' שכתב "וכן אם נאנס וכו'" דמשמע שיש לזה פחות חשיבות. והסכים אתי גאון אחד שליט"א.

14. גאון אחד שליט"א. וטעמו דכתב המ"א (ס"י ס"ה סק"ג) דלא רק ק"ש יש לומר כשהציבור אומרים, אלא גם שאר דברים כגון תהלה לדוד שכן דרך ארץ עכ"ד. וכתב המ"ב ס"ק ט' שה"ה עלינו. וכן דעת הגר"צ אבא שאול שליט"א והוסיף שיאמר עלינו פעמיים – עם הציבור ולפי הנוסח שלו.

תפילה כהלכתה פרק יז סעיף טז

עלינו לשבח

יג. אחר שלשת תפילות היום אומרים עלינו לשבח וכו' – בעמידה (כד).
 ויש לאומרו בכוונה גדולה, באימה וביראה (כה). לכל נוסחאות עלינו וכו'
 – יש יסוד, ולכן אל ישנה אדם מהנוסח שלפניו (כו).

יד. בעת אמירת: "אל אל לא יושיע", יש להפסיק מעט בטרם ממשיכים:
 "ואנחנו כורעים", ובאמירת: "כורעים" – כורעים ומשתחווים (כז). ויש
 שכתב, שחובה להקפיד באמירת "שהם משתחווים להבל וכו'" בלא
 דילוג (כח).

טו. יש שהדגיש בנוסח עלינו את המילים: "וכסא כבודו" נולא ומושב
 יקרו]. וכן הורה להמנע מלסיים עלינו בפסוק והיה ה' למלך וגו' (כט).

טז. השומע ציבור אומרים עלינו – חייב לאומרו איתם (ל). ונחלקו
 הדעות אם הוא הדין למתפלל בנוסח שונה מהציבור (לא). אמר עלינו

(כד) רמ"א קלב, ב ומ"ב ז. אכן בבתי כנסיות גדולים שערבית בסמוך למנחה – עלינו
 שלאחר ערבית גם על מנחה. ראה גם להלן פרק יח הערה סה.

(כה) מ"ב קלב, ח שכשהקב"ה רצבא השמים שומעים אמירת עלינו, אומרים: אשרי העם
 שככה לו.

(כו) מ"ב קלב, ז.

(כז) רמ"א שם, ב ומ"ב ט שלא להראות כופר במה שאומר, ולמעשה מסתפקים בהרכנת
 הראש והגוף, כהשתחוויה במקצת – תורה לשמה, מח. ועפ"י הרמב"ם (ביאת מקדש ג,
 כג) משך ההשתחוויה כמשך אמירת: "ויכרעו אפיים ארצה על הרצפה וישתחוו ויודו לה'
 כי טוב כי לעולם חסדו".

(כח) מהרי"ל דיסקין עה"ת סוף אחרי [ואף שדבריו לענין עלינו שבמלכויות בר"ה, נראה
 שלדעתו זהו מנוסח עלינו] ובענין המנהג לירוק לארץ בעת אמירת להבל ולריק וכו' –
 ראה קצוה"ש, כד, ט"ז יו"ד קעט, ה וב"מאסף" כרך א, סח.

(כט) הגר"א במע"ר נב, ובסידורו בהערה: "כ"כ במנהגים, ובהגהות מפורש הטעם, כי
 יקר"ו בגמיטריא יש"ו ד"ל". אמנם בטור שם דוחה את נוסח "כסא כבודו", כמבואר בב"ח
 שנאמר: "השמים כיסאיו" – משמע כל השמים כסאיו.

(ל) מ"ב סה, ט ועי' ערוה"ש סה, ו. וראה לעיל פרק טו הערה א.

(לא) כגון המתפלל נוסח אשכנז המקדימים עלינו לשש"י ואין כאלקינו, וכבר אמרו וכו',
 עי' אבני ישפה עמ' נב. שלגרי"ש אלישיב והגר"צ אבא שאול שליט"א צריך לאומרו שוב
 עם הציבור, מאידך לדעת הגרי"י פישר שליט"א כיון שדין המג"א סה, ג לא נאמר בעוסק
 בתפילתו, על כן אין חובה לאומרו עם הציבור, ובפרט שיכול עכ"פ לכרוע איתם, וכ"כ
 הגר"ש דבילצקי שליט"א.

בטרם אמר אשרי ובא לציון — יאמר אח"כ עלינו שנית (לב).

קדיש יתום

יז. אחרי עלינו לשבח — אומרים "קדיש יתום", ואומרו האבל — אפילו קטן (לג). אין אבל, יאמרנו מי שאין לו אב ואם, ויכול לאומרו מי שהוריו חיים — אם משער שלא יקפידו הוריו (לד) ראה גם להלן פרק כד סעיפים נה—סה.

יח. יש שכתב, שהאומר עלינו בכוונה ובמתינות, והציבור סיימוהו, ועליו לומר קדיש — יאמרנו לאחר "אין עוד", ואח"כ יסיים אמירתו (לה). הנכנס לביהכ"נ כשסיימו הציבור עלינו — בהערה.

"ברכו בתרא"

יט. נהוג במקומות רבים, שהש"ץ או האבל האומר קדיש, אומר לפני עלינו או לאחריו (לו): "ברכו את ה' המבורך", והציבור עונים אחריו — להוציא את המאחרים שלא שמעו ברכו, והוא הנקרא "ברכו בתרא" (לז). כשהאבל האומר קדיש, קטן — לא יאמר "ברכו בתרא" (לח).

(לב) ראה הערה קודמת, וכן שמעתי מהגר"צ אבא שאול שליט"א שהרי עליו להתפלל כסדר התפילה.

(לג) רמ"א קלב, ב ומ"ב: "וכבר ידוע ממעשה דר"ע תועלת הגדולה כשיש לו בן האומר קדיש וברכו, וביותר תוך שנה ראשונה". אכן ליתומים גדולים, תפילה לפני העמוד — עדיפה מאמירת קדיש.

(לד) רמ"א קלב, ב ומ"ב יא "אבל להתפלל לפני העמוד, או לפרוס על שמע, אין לו לחוש כלל שמא יקפידו".

(לה) עי' ברכ"י קלב, ה. הצריך לומר קדיש והגיע לביהכ"נ בתום אמירת עלינו, יכול לאומרו — שו"ת חלק"י ב, קלח ושו"ת דברי ישראל א, מו. ולכתחילה יאמר עד ועל כן נקוה — שו"ת רבבות אפרים ב, מח—קיא. ומ"מ עונה כל הנכנס עם הציבור, אף שלא אמר כלל עלינו — רמ"א נו, א ומ"ב ט.

(לו) ראה לעיל סעיף ט.

(לז) ראה פתיחת מ"ב לסי' סט.

(לח) מ"ב נה. ד. ולא יאמר קדיש שנאמר רק ל"ברכו" — עי' גם כה"ח שם.

אשי ישראל פרק בו אות טו

יד. אם נמצא בבית-הכנסת בשעה שהציבור אומר עלינו צריך לומר עמהם, ואף שאינו מתפלל עמהם (מ), ואם עומד בקריאת-שמע וברכותיה, או בפסוקי דזמרה לא יאמר עמהם (מא), ורק יכרע בשעה שהם כורעים (מב).

טו. הרגיל להתפלל בנוסח אשכנז שאומרים בו עלינו אחרי ובא-לציון, ועתה מתפלל בבית-הכנסת המתפללים בנוסח ספרד שאומרים בו עלינו בסיום התפילה, יאמר עלינו בסיום התפילה וכמנהג המקום, והוא-הדין להפך (מג).

שיר של יום ואין כאלקינו

טז. וכן אומרים בסיום התפילה שיר של יום והוא המזמור שהיו הלויים אומרים בזמן שבית-המקדש היה קיים, ומקדימים לומר בו היום יום וגו' (מז). ובראש-חודש, יום-טוב, וחול-המועד יש שנהגו לומר את המזמור הרגיל של אותו יום בשבוע שחל בו המאורע

האמונה להעביר גלולים מן הארץ, ואז אף שיוצא למשא ומתן עם נכרי לא יפנה לבכו אלהם. ועיין מאירי ברכות לב. ד"ה המתפלל שכתב דכשם שצריך לשהות קודם התפילה באמירת תהלה לדוד וגו' כך צריך לשהות אחרי התפילה, והיינו באמירת שש"י ועלינו לשבת. (זח) סי' קלב ברמ"א סע' ב. (זו) מ"ב שם ס"ק ט שלא יראה ככופר. ועיין מ"ב סי' קיג ס"ק ט, ועיין א"ר סי' נא ס"ק ח דיש להשתחוות, ועיין ע"ז בשיח הלכה שם ס"ק ג. ועיין שולחן שלמה סי' קלב סע' ב דכשאומר "ואנחנו כורעים" יכרע, וכשאומר "ומשתחוים" ישתחוה. ועיין זה השולחן ח"ג עמ' לד הערה 14, דאף לדעת הגר"א דס"ל דאין לכרוע בברכו (עיין לעיל פרק טז הערה פג), בעלינו שרי, כיון דעלינו לא נתקן בתקנה גמורה לאומרו בציבור. (זי) עיין שו"ת תורה לשמה סי' מת, אך הוסיף שם שטוב להשהות הגוף והראש בהרכנה שיעור השתחויה המבואר ברמב"ם פ"ג מביאת המקדש הלכ' כג שהוא כדי לקרוא "ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לד' כי טוב לעולם חסדו" (דברי הימים ב ז ג). (זח) סי' קלב במ"ב ס"ק ז, — עיין ט"ז יור"ד סי' קעט ס"ק ה דיש נוהגים לירוק בעלינו קודם אמירת ואנחנו כורעים (כשאומר אל אל לא יושיע) לבזיון הגלולים של עכר"ם, ועיין סידור בי"ע בשם השל"ה בספר עמק ברכה דיני עלינו ס"ק מ שכתב לבטל המנהג שיורקים, וכ"ה במקו"ח סי' קלב סע' ב ד"ה בתולעת יעקב, דע"ת שם סע' ב, אורח נאמן שם ס"ק יא. ועיין תורה תמימה בשלח פרק טו ס"ק מד וסיים דהיוצא מזה דלפרש"י ראוי למנוע מלירוק בעלינו. (זס) עיין מעש"ד לגר"א אות נב. (מ) מ"ב סי' סה ס"ק ט. ועיין לעיל פרק כ הערה קלז. (מא) שו"ת מנח"י ח"ט סי' ח (ד). (מב) קצות השולחן סי' כד סע' יא וערוה"ש סי' סה סע' ו. (מג) כ"כ לי הגר"ח קניבסקי שליט"א, וכ"ה בקובץ מבקשי תורה סיון תשנ"ה סי' קסו אות סח בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, וע"ש דהוסיף דמ"מ אם כבר אמר עלינו לשבח כמנהג אשכנז א"צ להפסיק באמצע "אין כאלוקינו" לומר "עלינו" שנית עם הציבור. (מד) רמ"א סי' קלב סע' ב ועיין מ"ב ס"ק טו דא"צ

פסקי תשובות אורח חיים סימן קלב אות ז

אמירת עלינו עם הציבור, ואשכנזי המתפלל בציבור נוסח ספרד ולהפך

והמתפלל נוסח אשכנז שמתפלל עתה עם ציבור המתפללים נוסח ספרד יאמר 32 עלינו יחד עם הציבור כמנהג המקום בסוף התפילה וא"צ לומר לעצמו לאחר ובא לציון. והמתפלל נוסח ספרד שמתפלל עתה עם ציבור המתפללים נוסח אשכנז יאמר 33 עלינו כדרכו לאחר פיתום הקטורת, ובשעה שהציבור אומרים עלינו - יש 34 אומרים שיאמר עמהם (ואח"כ יאמר שוב בגמר התפילה), ויש 35 אומרים שא"צ לומר עמהם אלא יעמוד ויכרע מעט בשעה שהציבור כורעים.

32. תפילה כהלכתה פי"ז הערה ל"א ואשי ישראל פכ"ו
סעי' ט"ו בשם גדולי המורים.

33. כי עפ"י האר"י ז"ל תיקון התפילה בדווקא באופן
כזה וכנ"ל אות ז' - שו"ת וישב הים (הגר"י הלל שליט"א)
סי' ה', שו"ת ברכות שמים (הגר"פ בלום שליט"א) ח"א סי'
כ"ז.

34. תפילה כהלכתה שם.

35. שם בשם הגרי"י פישר שליט"א, שו"ת וישב הים שם
ושו"ת ברכות שמים שם.

Ashkenazim should say with the Sepharadim, but Sepharadim should not change the order. Some say the should still recite Aleinu now in addition, but others disagree.

שו"ת קנה בשם חלק ג סימן ו

בס"ד, פיעה"ק ירושלם ת"ו, יום ב' לס' למען הקים אותך היום לו לעם וגו' כ"ב לחודש הרחמים והסליחות שנת השמטה תשנ"ד לפ"ק.

שוכט"ס למע"כ הבחור המצויין מו"מ בתוי"ש בנש"ק שלהיו"ח כמר חיים יהודה ליב הכהן כ"ץ הי"ו נכד מרן מו"ר הגה"ק כ"ק אדמו"ר מתו"א (שליט"א) בעל דברי אמונה [זצללה"ה].

אחדשה"ט הנני בזה על דבר שאלתך באם מזדמן שלא הספקת לגמור הסדר לאחר התפלה, דהיינו שיר של יום ואין כאלקינו פיטום הקטרת ביחד עם הצבור, והצבור אומרים עלינו לשבח, איך הוא הדרך הנכונה אם לומר עלינו לשבח ביחד עם הצבור, ואח"כ לגמור הסדר, או שלא להפסיק באמירת עלינו לשבח באמצע הסדר במקום שאתה עומד אז, ועיניך שפיר חזו מש"כ בנידון זה בספרי שו"ת קנה בשם (ח"ב סי' ח'), דמן הראוי לומר עלינו לשבח ביחד עם הצבור, ומקורו הוא מדברי המחצית השקל (סי' ס"ה סק"ג), ולאחר התפלה יאמר עלינו לשבח שנית, שכן תקנו לומר עלינו לשבח לאחר סיום התפלה, ונפשך בשאלתך דאם כן הדבר גם אם אתה עומד באמצע סדר אמירת שיר של יום או אין כאלקינו, ופיטום הקטרת ג"כ מן הראוי להפסיק באמירת עלינו לשבח ולאמרו שנית לאחר סיום כל הסדר עכ"ד.

והנלע"ד דכיון דלפי דברי הרמ"א בשו"ע או"ח (סי' קל"ב סע"ב) אומרים מקודם עלינו לשבח, ואח"כ שיר של יום, ואח"כ אין כאלקינו ופיטום הקטרת, והוא מנהג האשכנזים עד היום, אלא דאנן נוהגים לומר עלינו לשבח לבסוף לאחר סיום פיטום הקטרת, ולאחר המימרא של רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, כמש"כ הב"ח שם בשם שו"ת מהרש"ל (סי' ס"ד), וכן הוא עפ"י דברי האר"י ז"ל עיין בספר כף החיים (סי' מ"ח אות א'), מ"מ אם אירע שכבר אמר עלינו לשבח מקודם כיון דמן הראוי לאומרו ביחד עם הצבור, שפיר יש לסמוך בזה על המנהג שהביא הרמ"א והוא מנהג האשכנזים, ואין שום צורך לכופלו ולאמרו שנית לאחר סיום כל הסדר.

אמנם יותר נראה דלפי מה שהעלתי בתשובתי (שם) בס"ד, לגבי להפסיק באמירת עלינו לשבח ביחד עם הצבור בין תפלה לתחנון, דכל עיקר הקפידא באמירת עלינו לשבח ביחד עם הצבור אינו אלא כשהוא עצמו אינו עוסק אז בתפלה, רק שיושב ושותק או אפילו יושב ולומד, משא"כ כשהוא עומד באמצע סדר התפלה, ולפי סדר התפלה אינו ראוי להפסיק בדבר אחר בין תפלה לתחנון, אם כן אין בכך כלום במה שנמנע מלאמרו ביחד עם הצבור, ולפי"ז נראה דהכי נמי בנידון דידן דכיון דלפי מנהגא דילן שהוא עפ"י האריז"ל בקפידא תליא מילתא לומר עלינו לשבח לאחר סיום כל סדר התפלה דוקא, דהיינו אחר אמירת שיר של יום ואין כאלקינו ופיטום הקטרת ומימרא דאמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא וכו', ואח"כ עלינו לשבח, כמבואר בספר שער הכוונות (ענין תפלת שחרית), א"כ ליכא בזה העדר דרך ארץ וחשש כל דהו אם לא יאמרנו ביחד עם הצבור.

ולפי"ז נראה דכש"כ אם נזדמן לו כשעדיין עומד באמצע קדושא דסדרא או אשרי ולמנצח, או אפילו קודם אשרי, והצבור כבר אומרים עלינו לשבח, דג"כ לא יפסיק לומר עלינו לשבח ביחד עם הצבור, מכיון דאז לכו"ע עדיין לא נגמר סדר התפלה, ואמירת עלינו לשבח תקנו לאומרו לאחר סיום התפלה דוקא ולא באמצע הסדר.

איברא דלכאורה יש מקום לומר בזה דלפי מש"כ המג"א (ריש סי' קל"ב) דכשמכריזין דבר, יש להכריז קודם שמתחיל החזן אשרי ולא בין אשרי ללמנצח, וכש"כ בשעה שאומרים אשרי שתבתל כוונתם, ומובא ג"כ במשנה ברורה (שם סק"ב), וא"כ יש לומר לכאורה לפי"ז, דאם מזדמן לו שהצבור אומרים כבר עלינו לשבח, טרם שהתחיל באמירת אשרי, יאמר עלינו לשבח ביחד עם הצבור, דבודאי לא גרע אמירת עלינו לשבח ביחד עם הצבור מהכרות איזה דבר שאין לו שום שייכות לסדר התפלה.

אמנם כד דייקת שפיר אין זה מוכרח, דיש מקום לומר דאיה"נ דלהכריז איזה דבר שיש צורך בכך, במקום שמותר להפסיק בדיבור מותר במקום הצורך, משא"כ להפסיק באמירת עלינו לשבח באמצע הסדר שלא במקומו הראוי, כיון דכל עיקר הטעם שהצריכו לאומרו ביחד עם הצבור אינו אלא משום דרך ארץ שיאמרנו

ביחד עם הציבור, א"כ שפיר יש לומר בזה דכל זה אינו אלא כשאינו עומד באמצע סדר התפלה, אבל אם הוא עומד באמצע הסדר אינו נכון לאומרו שלא במקומו.

הנלע"ד כתבתי יעזור השי"ת שלא נכשל בדבר הלכה, ונזכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא אכ"ר, ויזכה להכתב ולחתם בספרן של צדיקים גמורים בימים הק' והנוראים הבעל"ט, מנאי דו"ש בלונ"ח מאיר בראנדסדארפער

הרב דוב ליאור

<https://www.yeshiva.org.il/ask/70245>

ספרדים

שו"ת וישב הים חלק א סימן ה

ספרדי המתפלל עם ציבור אשכנזים, אם צריך לומר עלינו לשבח לאחר ובא לציון ביחד אתם, או לא

שאלה: ספרדי המתפלל בבית כנסת של אשכנזים שמנהגם לומר עלינו לשבח תיכף לאחר הקדיש שאומרים אחר ובא לציון, אם יאמר גם הוא עלינו עם הציבור, וכפי שנראה מדברי הפוסקים (ש"ע או"ח סימן ס"ה סעיף ב', ובמשנה ברורה שם ס"ק ט'), או ימשיך בסדר תפלתו כנוסח הספרדים המתוקן על פי דעת המקובלים, לומר תחילה תפלה לדוד וכו' קוה וכו', ושוב לבסוף לאחר קדיש יתום וברכו - עלינו לשבח, ומהנימוק שהמשנה מסדר זה מבלבל סדר העולמות, יורנו המורה מה יעשו ישראל ושכמ"ה.

תשובה:

הנה ניכר הדבר שלדעת השואל הענין תלוי באם נלך אחר דעת הפוסקים או דעת המקובלים. ואנכי לא כן אדמה, אלא דגם לדעת הפוסקים פשוט הוא אצלי שימשיך לומר כסדר תפלתו, ויאמר עלינו לשבח לבסוף כמנהגו. והגם שאין זה צריך לפנים, מכל מקום אפרש שיחתי ואבאר כוונת הפוסקים על נכון, וזה החלי בעזרת השי"ת.

הנה כבר הזכיר השואל מ"ש מרן ז"ל בשלחן ערוך (או"ח סימן ס"ה סעיף ב'), ואנו נביא דבריו כדי לבארם, וז"ל: קרא קריאת שמע ונכנס לבית הכנסת ומצא ציבור שקורין ק"ש, צריך לקרות עמהם פסוק ראשון, שלא יראה כאילו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חבריו. והוא הדין אם הוא בבית הכנסת ואומר דברי תחנונים או פסוקים במקום שרשאי לפסוק, [יקרא עמהם פסוק ראשון]. אבל אם הוא עסוק במקום שאינו רשאי לפסוק, כגון מברוך שאמר ואילך, לא יפסיק, אלא יאמר התיבות שהוא אומר בשעה שהציבור אומרים פסוק ראשון, בניגון הציבור, שיהיה נראה כאילו קורא עמהם, עכ"ל. ובמשנה ברורה שם (ס"ק ט') כתב וז"ל: שקורין ק"ש, והוא הדין שאר דבר שהציבור אומרים כגון תהלה לדוד או עלינו לשבח, קורא עמהם, שכן דרך ארץ עכ"ל. ונבוא לבאר המקורות לדבריהם הגם שהדברים פשוטים.

מקור הדין דצריך לומר ק"ש עם הציבור, הן ביושב בטל, והן בעוסק בתיקוני התפלה במקום שרשאי להפסיק

א. עיין ברכות (דף כ' סוף ע"ב) על דברי המשנה שם דבעל קרי מהרהר ק"ש בלבו, דהקשו בגמרא שם לדעת רב חסדא דהרהור לאו כדיבור דמי, אם כן למה מהרהר, ואמר רבי אלעזר כדי שלא יהו כל העולם עוסקין בו והוא יושב ובטל, והיינו בדבר שהציבור עוסקים בו, וכמ"ש שם בהמשך. (ועיין שם עוד בדף כ"א ע"א שהקשו על זה מתפלה דקי"ל דאם לא התחיל לא יתחיל, ותירצו שאני תפלה דלית בה מלכות שמים, ולבסוף הקשו מברכת המזון דקי"ל דמברך לאחריו, ותירצו אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן, עי"ש לשון הגמרא, ושינויי הגירסאות, ובמפרשים, ואכמ"ל).

וכתב שם הרא"ש (בסימן י"ד) על מ"ש רבי אלעזר כדי שלא יהיו כל העולם עוסקים בו והוא יושב בטל וז"ל: מכאן כתב בעל הלכות גדולות, קרא ק"ש ובא לבית הכנסת ומצאם שקורין ק"ש, קורא פסוק ראשון עמהם, עכ"ל. והרי זה כדין חדש שלמד בה"ג מגמרא הנ"ל, דמי שכבר יצא חובת קריאת שמע ויושב בטל בבית הכנסת בזמן שהציבור קורין ק"ש, צריך לומר עמהם פסוק ראשון, דלאו אורח ארעא שיראה כאינו משתתף עם הציבור המיחדים ה' ומקבלים עליהם עול מלכותו, וכמ"ש עוד לפנינו.

וכן פירש בספר תרומת הדשן (סימן ג') שבה"ג איירי ביושב בטל דוקא. והסיק שם עוד דהעוסק בתיקוני התפלה בזמן שהציבור אומרים ק"ש, אז אם הוא באמצע הברכות של ק"ש, אין לו להפסיק כדי לקרות ק"ש עמהם, אבל אם הוא באמצע הזמירות (לאחר שאמר ברוך שאמר), הסתפק בדבר אם צריך להפסיק לומר עמהם או לאו*. וסיים שראה למדקדקים שבברכות ק"ש היו מנגנים כניגון הציבור הקורין ק"ש, כדי שיראה כקורא עמהם פסוק ראשון, עישל"ב.

ועיין בטור (שם סימן ס"ה) שהעתיק דברי הבה"ג הנ"ל שהביאם אביו הרא"ש, והוסיף על דבריו וז"ל: שלא יהיה נראה כאילו אינו רוצה לקבל עליו עול מלכות שמים עם חבריו, ע"כ. ובבית יוסף (שם) העתיק דברי תרומת הדשן. גם הביא שם עוד לדברי הרוקח (בסימן ש"כ) דביושב בטל נכון שיקרא כל הק"ש עם הציבור, ויקבל שכר כקורא בתורה ע"כ, וסיים עלה הבית יוסף: ונראה דהיינו דרך עצה טובה, אבל לענין שלא יהא נראה כאילו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חבריו, בפסוק ראשון סגי וכדברי בה"ג, עכ"ל, עי"ש.

ולאור כל הנזכר מובן על נכון פסק מרן ז"ל בש"ע שם (סעיף ב'). והוא דברישא איירי באחד שיושב בטל ואינו עוסק כלל בתיקוני התפלה, וכבר יצא ידי חובת קריאת שמע, שדינו שצריך לקרוא פסוק ראשון דק"ש עם הציבור, (והוא הדין פסוק ברוך שם וכמ"ש האחרונים), וכדברי הבה"ג שהביאו הרא"ש והטור. ובסיפא הביא לדינו של התרומת הדשן דאיירי בעוסק בתיקוני התפלה, ופסק שהן אם הוא בברכות דק"ש, והן אם הוא באמצע הזמירות (היינו שנקט לחומרא בספקו של התרומת הדשן, ועיין באחרונים), אין להפסיק כלל לקרוא עמהם, ואפילו בפסוק ראשון דק"ש, אלא יאמר תיבות התפלה שעוסק בהן בניגון הציבור כדי שיראה כמשתתף עמהם.

ופשוט ומבואר דכל זה (היינו הן ברישא והן בסיפא), איירי דוקא לענין פסוק ראשון דק"ש, ומהטעם שלא יראה כפורש מן הציבור בזמן שמקבלים עליהם עול מלכות שמים, ומשום שבק"ש ניכר מקולו וניגונו ותנועותיו אם אומר עמהם או לאו, (וכמ"ש הטור והש"ע טעם זה לדינו של בה"ג), לכן צריך לומר עם הציבור (ביושב בטל), או לנגן עמהם (בעוסק בתפלה במקום שאין רשאי להפסיק), אבל מכל מקום ביושב בטל למצוה יחשב לקרוא עמהם כל הק"ש, וכמ"ש הרוקח הנ"ל שהביאו הבית יוסף, וכמו שפסק בש"ע שם (בסעיף ג'), ויקבל שכר כקורא בתורה**. הרי על כל פנים שמכל זה למדנו דוקא לגבי פסוק ראשון דק"ש, ולחובה, ולגבי ק"ש כולו למצוה. וטרם שמענו שום חיוב לומר עם הציבור שאר דברים, ובהמשך דברינו יתבאר.

המקור דגם בשאר אמירות של הציבור צריך לומר ביחד עמהם

ב. אולם בספר שבלי הלקט (השלם סימן מ"ד) ובספר התניא רבתי (סימן ז'), הביאו בשם גאון כדיוקו ודינו של בה"ג מדברי הגמרא הנ"ל, גם לגבי שאר אמירות שעוסקים בהם הציבור, וכגון תהלה לדוד, שכן דרך ארץ לומר עם הציבור ביחד בדבר שהציבור עוסקים בו. והיינו כנ"ל ביושב בטל דוקא, וכמפורש בדבריהם שם, עי"ש. וזהו שהביא הרב מגן אברהם (ס"ק ג') על הרישא שבדברי מרן בסעיף הנ"ל, שעוסק ביושב בטל וכנ"ל, דלאו דוקא כשאומרים הציבור ק"ש, אלא הוא הדין תהלה לדוד, וכמו שציין שם למקורו בזה לספרים הנ"ל. ועל דבריו הוסיף עוד הרב מחצית השקל שם דהוא הדין לעלינו לשבח. וכן העתיק דברי המג"א והמחצית השקל, הרב משנה ברורה בדקדוק על הרישא של הסעיף דוקא, דהיינו באינו עוסק כלל בתיקוני התפלה, אלא במי שבא לבית הכנסת לאחר שכבר קרא ק"ש והתפלל ויושב שם בטל, דעל כל פנים צריך לומר עם הציבור בדבר שעוסקים בו, כמו תהלה לדוד ועלינו לשבח. וברור (הגם שלא הזכירו) דיודו בעלי דעה זו דכל שכן שצריך לומר עמהם כל הק"ש, וכדעת הרוקח שפסקו מרן (בסעיף ג') לענין עצה טובה וכנ"ל*.

והגם שמרן ז"ל לא הביא לדברי הגאון הנזכר, לא בבית יוסף ולא בש"ע, והיה מקום לומר שאינו מסכים לדינו, דיש לחלק דשאני פסוק ראשון דק"ש משאר אמירות כגון תהלה לדוד וכדומה, דאית ביה טעם נוסף לחיבו לומר עם הציבור כדי שלא יראה כאינו רוצה לקבל עליו עול מלכות שמים עם חבריו, מכל מקום נראה יותר שגם מרן ז"ל יודה לדעת הגאון ביושב בטל, ומשום דרך ארץ גרידא, שצריך לומר עמהם גם תהלה לדוד והדומה, וכפי שהבין בזה הרב מג"א. וכן ראינו למרן ז"ל גופא בבית יוסף שחילק בין פסוק ראשון דק"ש לבין כל

הק"ש כחילוק הנ"ל, ובכל זאת הסכים דלעצה טובה טוב לומר עם הציבור כל הק"ש ביושב בטל, ואם כן נראה דהוא הדין לענין תהלה לדוד ודו"ק.

והגם שעיקר הסוגיא דהתם (ברכות כ' ע"ב וכ"א ע"א) קאי בק"ש וברכת המזון שהם דאורייתא, ולאפוקי אפילו מתפלה שהיא מדרבנן, ונמצא שיש מקום לומר שמעיקרא כשאמרו שם דאינו רשאי לישוב בטל בדבר שהציבור עוסקים בו, היינו בכגון ק"ש, ולא שאר אמירות כלל. אלא דכבר כתבנו לעיל שדין זה של נדונינו נלמד בדרך אגב, ולא מעיקר הסוגיא דהתם ומסקנתה העוסקת בבעל קרי המהרהר, אלא שלמדו בכעין סמך לדבר, וכמ"ש לעיל בדעת הבה"ג, וכל שכן שמוכרח לומר כן לדעת הגאון שהביאו השבלי הלקט והתניא. באופן שאין להקשות מעיקר הסוגיא ומסקנתה על דעת הגאון הנ"ל וק"ל.

סיכום ובירור השיטות

ג. יוצא לנו מכל האמור בסיכום, דמי שכבר קרא ק"ש והתפלל ונכנס לבית הכנסת כשהציבור אומרים ק"ש, והוא אינו עוסק בתיקוני התפלה אלא יושב בטל, חייב לומר עמהם פסוק ראשון דק"ש (וכדעת הבה"ג ופסק מרן בש"ע ריש סעיף ב'), כדי שלא יראה כפורש מהציבור בזמן שמיחדים ה' ומקבלים עליהם עול מלכות שמים, ובפרט שניכר הדבר לעיני הרואים שאינו קורא עמהם. והוא הדין לענין תהלה לדוד ועלינו לשבח ושאר אמירות של הציבור (וכמ"ש הגאון שהביאו בשבלי הלקט ובתניא, והעתיקו הרב מגן אברהם). וכל שכן לענין אמירת כל הק"ש עם הציבור (וכמ"ש הרוקח שפסק כמותו מרן בסעיף ג'), שיש לו לומר ביחד עם הציבור אם אינו עוסק בתיקוני התפלה וכנ"ל. אלא דבאלו הוא לא משום חיוב, אלא משום שורת דרך ארץ ולעצה טובה, וככל הנ"ל. ועל כל פנים למעשה דינם שוה לדין פסוק ראשון דק"ש שאין לישוב בטל וצריך לאומרם ביחד עם הציבור. וכל זה בנוגע למ"ש מרן ברישא דסעיף ב', וגם בסעיף ג', דהצד השווה שבהם הוא שקאי במי שיושב בטל בבית הכנסת בזמן שהציבור אומרים דברים אלו וככל הנ"ל.

אבל בעוסק בתיקוני התפלה בזמן שהציבור אומרים ק"ש, אז הדין הוא שאם הוא עוסק במקום שרשאי להפסיק (כמו בקרבנות), צריך להפסיק כדי לומר עם הציבור פסוק ראשון דק"ש (כמ"ש התרומת הדשן), אבל לאחר שאמר ברוך שאמר, וכל שכן אם עוסק בברכות דק"ש עצמן, אין להפסיק אפילו לאמירת פסוק ראשון (כהכרעת הבית יוסף בספקו ובודאו של הרב תרומת הדשן)*, אך בכל זאת ינגן התיבות שאומר כניגון הציבור, ויראה עצמו כקורא עמהם. אבל לומר תהלה לדוד עם הציבור כשהוא עוסק בתיקוני התפלה אינו צריך, כי מעיקרא אינו צריך להשתתף עמהם בזה אלא משום דרך ארץ וכנ"ל, ולזה די להצריכו לומר עמהם כשיושב בטל. אבל לענין פסוק ראשון דק"ש, הרי הוסיף הטור והש"ע טעם נוסף לחייבו לומר עם הציבור ביחד, משום שלא יראה כפורש מהם בזמן שמקבלים עול מלכות שמים, שהוא טעם נוסף על מה שאמרו שלא ישב בטל בדבר שהציבור עוסקים בו, ולכן גם אם הוא עוסק בתיקוני תפלה צריך להפסיק לומר עמהם פסוק ראשון דק"ש במקום שרשאי, וככל הנ"ל, ודו"ק. וכן נראה שאם הציבור עומדים לומר עלינו לשבח, והוא עוסק בתיקוני התפלה מיושב, נכון לעמוד ולהשתחוות ביחד עמהם, אבל אינו צריך לומר עמהם אפילו במקום שמותר להפסיק**. וכל שכן בכגון הנדון דידן שאין להפסיק לומר עלינו לאחר ובא לציון, מאחר שהוא עוסק בתיקוני התפלה כסדר, ובפרט שעל דרך הסוד יש קפידא לומר עלינו דוקא לאחר שלשה חלקי התפלה שאחר התחנון, והאומר לאחר ובא לציון מבלבל סדר העולמות, וכידוע למבינים בזה.

הרי לנו על כל פנים שלא צדק השואל בזה לחשוב שלדעת הפוסקים דין תהלה לדוד ועלינו לשבח, שוה לדין פסוק ראשון דק"ש, גם לגבי מי שעוסק בתיקוני התפלה, דהיינו דינו של הרב תרומת הדשן, דאינו, כנ"ל, שבזה אין מי שיסבור שצריך להפסיק כדי לומר עם הציבור, וכאמור שהן הרב בה"ג והן הגאון שהביאו השבלי הלקט והתניא לא דיברו אלא לגבי מי שכבר קרא ק"ש והתפלל ובא אחר כך לבית הכנסת ויושב שם בטל בזמן שהציבור אומרים ק"ש, או תהלה לדוד או עלינו לשבח, וכמו שהציבו הפוסקים ז"ל לדבריהם בתכלית הדיוק על הרישא של סעיף ב' בלבד, וככל הנ"ל, ובאופן זה דוקא אמרו שדין תהלה לדוד ועלינו לשבח שוה כדין ק"ש. מה שאין כן בעוסק בתיקוני התפלה, שהוא דינו של התרומת הדשן, הרי דיבר רק לענין פסוק ראשון דק"ש, לכן בשאר אמירות אין רשאי להפסיק לומר עם הציבור. ואפילו בכל הק"ש אין רשאי. וכל שכן בכגון נדונינו, פשיטא דלית מאן דיסבור שצריך להפסיק, והדברים ברורים למעיין בס"ד.

העולה לדינא

ד. לכן העולה לדינא שהעוסק בתיקוני התפלה אפילו במקום שרשאי להפסיק, אין לו לומר עם הציבור תהלה לדוד ועלינו לשבח וכדומה. ואפילו כל הק"ש אין צריך לומר. ורק בפסוק ראשון דק"ש צריך להפסיק ולומר

עמהם משום חומרת קבלת עול מלכות שמים, שלא יראה שאינו מקבל ביחד עם הציבור. ופשיטא שאין לספרדי המתפלל עם האשכנזים לשנות סדר תפלתו משום זה כלל, ולומר עלינו לשבח לאחר ובא לציון, אלא יתפלל כדרכו ויאמר עלינו לבסוף כמנהגו, והוא לכולי עלמא וכו"ל, כן נלע"ד והיעבת"א.

כיסוי הראש בטלית לבחור ספרדי הלומד בישיבה אשכנזית, ובענין לנהוג בפומבי מנהגי חסידות והאר"י ז"ל בדרך עצה טובה

ה. ואגב תשובה זו אמרתי עוד להשיב כעת במה ששאל ממני לפני כשנה, ולא היה לי שעת הכושר לענות אז, ועתה אומר בקצרה בלי להכנס לעובי הקורה לענין דינא, אלא בדרך עצה טובה איך לנהוג למעשה. והוא בנוגע למנהג הספרדים, הן על פי המבואר בפוסקים דקי"ל כוותייהו, ובפרט לפי דעת האר"י ז"ל, שצריך להיות הראש מכוסה בטלית גדול כל זמן לבישתו, והיינו הן לנשוי והן לבחור, אחד חכם ואחד תם, וכמנהג ק"ק הספרדים, איך נכון לבחור ישיבה הלומד בישיבה אשכנזית - שאצלם הבחורים בדרך כלל לא מתעטפים בטלית כלל, ואפילו המקצת שבהם שכן מתעטפים לא מכסים הראש - לנהוג בזה.

ולזה אשיב בקצרה ובדרך עצה טובה קא משמע לן הנלע"ד. והוא דמעיקרא לעניות דעתי אין צורך לבחור ישיבה להחמיר כלל בקיום מנהגי האר"י ז"ל ושאר מנהגי חסידות בפרהסיא, במקום שהציבור אינם נוהגים כן, והוא כיחיד בין רבים. ואפילו בכגון הא שגם לדעת הפוסקים יש מקום לפי מנהגו להצריך כיסוי הראש בטלית אפילו לבחור, מכל מקום אם הוא מתפלל עם אותן שאינם נוהגים כן, ורואים מנגד מנהגו כדבר התמוה ויוצא מגדר הרגיל, יש למנוע. (ואין זה כלל לכל מקום, וצריך שאלת חכם בכל מקרה לעצמו). זולתי בדברים שבצנעה, כמו נוסח התפלה וכדומה, שזה כבר דבר מקובל בישיבות שכל אחד מתפלל לפי נוסח משפחת בית אביו כידוע, ועוד כדברים האלו שאינם מעוררים תמחון ותשומת לב מצד הציבור.

ויש בדברים אלו וכיוצא בהם חשש לכמה תקלות. כי ישנם בחורים ששמים לב יותר להתגדר ולהתייחר בשינויים ומנהגים תמוהים, במקום להשקיע עצמם יותר בלימודיהם, ועושים הטפל עיקר והעיקר טפל, ורוכשים לעצמם תשומת לב, וגם הרגשת סיפוק עצמי, והצלחה מדומה, מצד עניינים טפלים ושוליים, על חשבון דברים אחרים עיקריים ומרכזיים, שמזלזלים בהם כנגד אלו הקישוטי קל'ה. וישנם בחורים אחרים שמחמת שרואים אותם הבחורים נוהגים כנ"ל, ונלחצים גם הם מצד החברה לנהוג כמוהם, כמו באח צעיר יותר הנגרר אחר אחיו הגדול וכדומה, ולהיותם יותר חלושי אופי, נשברים מזה, שקשה להם להתבלט בתור שונים ומשונים מהחברה, ואין הצער שזה בנוק המלך.

והכלל בנושא זה הוא שתכלית מטרת הבחור הנמצא בישיבה, הוא עבור לבנות יסוד קיים לבנין עתידו הרוחני, והוא במה שישתלם בלימודים, וביראת שמים, ובתיקון המדות, ובקיום המצוות על צד הדין, ותו לא מידי, וכשאר חבריו ורעיו. וכל דבר צדדי המסיח דעתו מתכלית זה, הוא מצד היצר. ועוד יגדל ויהיה לאיש ויוכל לנהוג מכל הני מילי מעלייתא כמנהגי אבותיו, ויותר מהמה במנהגי החסידים והמקובלים להדר ולהתהדר בהם, ודבר בעתו מה טוב ומה נעים. וישים לפניו כיסוד היסודות עצת ג"ע החיד"א ז"ל שהוא עיקר גדול בסדר העבודה, וז"ל בספרו מורה באצבע (אות רמ"ו): זה עיקר העבודה, לשמור העיקרים ולהוסיף, לא לזלזל בעיקר ולקיים התוספת, עכ"ל. ולעניינינו הרי כל המוטל על בן הישיבה הוא כנ"ל. ועיקר העיקרים הוא העליה בלימוד התורה, וכל שנותן לב לעניינים שוליים המסיחים דעתו מלימודו, נקרא מזלזל בעיקר ומתהדר בתוספות וקישוטי קל'ים, ודי למבין, ותן לחכם ויחכם עוד. ועיין מה שכתבתי מעין זה בתשובתי בענין גילוי הציציות דט"ק (לעיל סימן ג'), בסוף דברי שם, ודו"ק.

והנני חותם בברכה שתמשיך להתעלות בתורה וביראת שמים לתפארת ולשמחת הוריק וכל ישראל, אמן.

הצער יעקב משה הלל יצ"ו

1. Basic Mekorot
  - a. Clearly KS is exceptional in that from one's niggun, voice, and movements, it's indicative of what he's doing
  - b. Reisha of Maran is Yoshev batel, seifah is osek betikkunei tefillah
  - c. Until Maran, we never heard of this din by anything but KS
2. Other Tefilot

- a. Other Rishonim quote a Gaon with the same diyuk as the Bahag and extending it to other tefillot like ashrei
  - b. MGA quotes them, Machatzit HaShekel adds in Aleinu leshabeiach, MB quotes them on the reisha of the seif, davka, because that's the half of the seif Maran is discussing Yoshev Batel. i.e. it doesn't apply in the seifah where he's osek betefillah
  - c. Maran probably agrees to this other Gaon's din also, probably as etzah tovah
  - d. The Gemara's point about dinim DO is irrelevant here, as it was derived tangentially from the sugya
3. Summary – all derech Eretz and about yoshe batel, firstmpasuk is for osek if he can interrupt.
- a. therefore, good to stand for aleinu also
4. Maskana, no
5. Covering head with tallit among Ashkenazi bachurim -geshmak
- a. Arizal and other Sepharadi Poskim say one has to cover his head with his Tallit for the entire Tefillah
  - b. In contrast, Ashkenazi Bachurim mostly don't even wear a Tallit, let alone cover their heads, so the Sepharadim will definitely stand out
  - c. Eitzah Tovah, Bachurim shouldn't be machmir and observe Minhagei Ari that make them stand out at all as a yachid among a Rabbim
    - i. Even though in this case it might even be Peshat Halacha, as well
    - ii. Don't take this as a general rule, each thing needs a she'elah to a moreh horaah
  - d. Private or non attention attracting things like Nussach do your own – everybody knows that each Bachur davens keminhag avotav
  - e. General advisory, don't get caught up in attraction seeking endeavors, making a big deal out of small differences to get self-fulfillment and a false sense of success instead of investing further in their learning. Other Bachurim get drawn into this through peer pressure, like a little brother copying his older brother, and then they get broken from being weaker.
  - f. Purpose of Yeshiva is to build a lasting foundation for his spiritual future, through learning, Yirat Shamayim, Tikkun HaMiddot, and Kiyum HaMitzvot, and nothing more, like his friends. Anything else that distracts him from this goal is a ploy of the Yetzer Hara. When he gets older, he can observe the praiseworthy Minhagim and more the Minhagei HaMekubalim behiddur. The Chida says the Ikar Avodah is to keep the Ikarim and be mosif, no degrade the ikkar and keep the extra

שו"ת מראות ישרים חלק א סימן ג

סימן ג

לענין אמירת עלינו לשבח עם הציבור, בן ספרד שמתפלל בקהל אשכנזי ולהיפך

ג' תמוז תשנ"ט לפ"ק פה ק"ק ליאון

לכבוד בני אהובי רב חביבי הבחור ר' שלמה נ"י מיקירי הישיבה הק' שעל שם רבינו חיים עוזר ז"ל בעיה"ק בני ברק י"ע"א.

רב שלומים כל הימים משמי מרומים

עיינתו כשאלתך שהצנת כטוב טעם ורעת, והנני משיב ב"ד על ראשון ראשון, והיינו על אודות שינוי המנהגים שישנם בסדר התפילה בין הספרדים והאשכנזים, ובעיקר בענין אמירת "עלינו לשבח" וכו', שהספרדים נוהגים לאומרו דוקא לאחר כל התפילה כמש, דהיינו אף לאחר אמירת שיר של היום ומשנת פיטום הקמורת, והאשכנזים אומרים אותו מיד אחר קדיש תתקבל, ולפני אמירת שיר של היום, ועתה מה הדין באופן שספרדי מתפלל בתוך קהל הנוהגים כפי מנהג האשכנזים, האם מומל עליו החיוב לוטר "עלינו" וכו', ביחד עם כל הקהל אף שזה נוגד למנהגו, או עליו דוקא להמשיך במנהג מסורת אבותיו ולא יאמר "עלינו" אלא בסוף כל התפילה ממש.

והנה בעיקר יסוד החילוק שבין מנהג הספרדים והאשכנזים בענין מקום אמירת עלינו, לכאורה היה נראה לומר שזה תלוי בפלוגתת הב"ח וסברת המקובלים ז"ל, דהנה בב"ח אור"ח סימן קל"ג כתב שהטעם לאמירת עלינו לשבח הוא כדי "לתקוע בלבינו קודם שנפטרים לבתינו יחוד מלכות שמים ושיחזק בלבבינו אמונה זו שיעביר הגלולים מן הארץ והאללים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות ש-די, כי אז גם כי יש לכל אחד מישראל משא ומתן עם הכותים ומצליחים לא נפנה לבבינו אל האלילים ולא יעלה במחשבה ח"ו שום הרהור עבירה", ע"כ והמבואר בדברי הב"ח הוא דטעם אמירת עלינו לשבח הוא לתועלת שמירת הבן ישראל שנפטר מבית הכנסת והולך לעבודתו ועוסק כל היום במשא

ומתן, שלא ייחס ח"ו הצלחתו להאלילים אלא לבורא העולם ישתבח שמו לעד, ושלא יבא להרהור עבירה.

אולם בספר ש"ץ מובא בכף החיים סימן קל"ב ס"ק י"א מבואר שטעם אמירת עלינו, אינו משום שמירת הבן ישראל מהרהורי עבירה במשך כל היום, אלא הוא לתועלת התפילה שהתפלל מקמי הכי, וזו לשונו של הש"ץ "ואני שמעתי שהם [דהיינו הקטע של "עלינו לשבח" והקטע של "על כן נקוה"] ב' עדים לאדם, עלינו לשבח מתחיל בע' ומסיים בד' "מתחת אין עוד", ועל כן נקוה, גם כן מתחיל בע' ומסיים בד' "יהיה ה' אחד ושמו אחד", הרי כאן שני עדים הולכין לפניו להעיד על תפילתו עכ"ל, הרי מבואר שאמירת עלינו לשבח ועל כן נקוה היא לתועלת התפילה, שתקובל לפני ה"ת, והכי משמע ג"כ מדברי ספר שער הכוונות דף ג' ע"א מובא בכף החיים ס"ק י"ב שכתב דמן עלינו לשבח עד ואנחנו משתחוים צריך לכוון לתת שבח וגדולה להשי"ת בכל ד' עולמות אבי"ע דקדושה וליחדם יחד כדי שעיי"כ יתגרשו משם הקליפות וכו', ואח"כ מן ואנחנו משתחוים ואילך יורד אוה"מ [אור המקיף, כך נראה לין בכל העולמות ואז מתגרשים הקליפות וכו', ע"כ, ובודאי על ידי גירוש הקליפות ממילא מתאפשרת קבלת התפילה, שאין מי שיעכב שתגיע לפני השי"ת, וכמו שכתב שם הכף החיים בס"ק י"ד שבעיה"ק ירושלים ת"ו נוהגים חסידי בית א-ל לומר בכל יום פסוק ויאמר אם שמוע תשמע וכו' אתר עלינו לשבח כדי להסיר הקליפות ולא יתאחזו בתפלה, עיי"ש.

ונמצא מבואר לפנינו שני טעמים לאמירת עלינו לשבח, או בכדי לשמור על הבן ישראל שנפטר מביהכנ"ס והולך לעבודתו, שלא יבא לידי הרהור עבירה, או בכדי לאפשר קבלת התפילה, והנה אי נימא כהטעם הזה השני, לאפשר קבלת התפילה, ודאי מיסתברא טפי לומר עלינו לשבח תיכף אחרי אמירת קדיש תתקבל, שבשעה

שזה ממש סוף היום, וליכא משא ומתן כולי האי, לא הוצרכו לאמירת עלינו, וסגי באמירת עלינו שאחר שחרית למשך כל היום, אולם דעת הכנסת הגדולה דס"ל דאומרים עלינו אחרי כל הג' תפילות זה משום דס"ל דטעם אמירת עלינו הוא כדי לגרש הקליפות ושלא יתאחזו בתפילתנו, ולכן שפיר דינא הוא שאחרי כל תפילה מהג' תפילות צריך לומר עלינו, ואתי שפיר שיטת ספר שער הכוונות דאיהו נמי ס"ל דאומרים עלינו אחרי כל הג' תפילות וכזה אויל לשיטתי דס"ל דאמירת עלינו היא בכדי לגרש הקליפות ולאפשר קבלת תפילתנו.

ואין להקשות ממאי דחזינן דמנהג הספרדים הוא שאומרים עלינו לשבח אחרי כל הג' תפילות וא"כ משמע דאמירת עלינו היא משום קבלת התפילה, וא"כ אמאי אמרינן עלינו בסוף כל התפילה, טפי הוה לן לאומרו אחרי קדיש תתקבל, זה אינו די"ל דאעפ"י שלעיקר הטעם דאמירת עלינו נקטינן משום ההצלה מהרהורי עבירה כשנפטרים מביהכנ"ס ולכן אומרים עלינו דוקא אחרי סוף התפילה, רגע אחד לפני שהולכים להיפטר מביהכנ"ס, מ"מ מהיות טוב קפדינן נמי אטעמא דקבלת התפילה ולכן אומרים עלינו אחרי כל הג' תפילות, וכדעת הטור דס"ל בסימן רל"ד דאין אומרים עלינו אלא אחרי תפילת שחרית בלבד, וכמו שכתב הכנסת הגדולה הנ"ל בדעת הטור, אתי שפיר דמוכח דס"ל נמי להטור בסימן קל"ג דאומרים עלינו בסוף התפילה ממש, דמיד אחרי אמירת עלינו כתב הטור שם דנפטרים לבתייהן לשלום.

ב

**ברין לא תתגודדו אי שייך ביחיד, כגון
בן ספרד שמתפלל עם בני אשכנז.**

ולענין עצם הנידון דבן ספרד המתפלל אצל בני אשכנז, אי מיחייב לומר עלינו תיכף אחרי קדיש תתקבל כפי מנהג אשכנז, הנה אין לומר דשפיר חייב לנהוג כן שהרי כתיב לא תתגודדו [דברים י"ד] וררשינן בגמרא יבמות י"ד א', לא תעשו אגודות אגודות, וא"כ על הבן ספרד לנהוג כפי מנהג בני אשכנז שאצלם הוא נמצא, ואסור לו לעשות אגודה לעצמו ולנהוג כמנהגו, זה אינו, דכבר נודע דלא שייך בעניני שינוי המנהגים שבין

שמבקשים באמירת הקדיש שתתקבל תפילנו, שפיר כאן המקום לומר עלינו לגרש הקליפות שלא יתאחזו בתפילתנו, וזהו טעם מנהגם של האשכנזים שאומרים עלינו מיד אחרי קדיש תתקבל, אולם אי נימא כהטעם הראשון שאמירת עלינו היא כדי לשמור על בני ישראל כשנפטרים מביהכנ"ס, והולכים לעבודתם, לפי"ז מיטתכר טפי לומר עלינו דוקא בסוף התפילה ממש, ברגע שלפני שנפטרים מביהכנ"ס וזהו טעם מנהגם של הספרדים, שאומרים עלינו לשבח בסוף התפילה כולה.

ובזה יש לבאר גם כן פלוגתא אחרת דרבוותא ז"ל, אי אמרינן עלינו לשבח דוקא לאחר תפילת שחרית ולא לאחר שאר תפילות היום, או שאומרים עלינו לשבח לאחר כל השלש תפילות, דהנה הטור בסוף סימן רל"ד כתב סדר תפילת מנחה בצבור אומר אשרי וכו' ומתפללין י"ח וכו' ואומר קדיש שלם ונפטרים לבתייהם לשלום ע"כ, וכתב על זה בספר כנסת הגדולה, דמדברי רבינו בעל הטורים מוכח שאין אומרים עלינו לשבח במנחה, גם הר"ד אבודרהם ז"ל לא הזכירו גם בעל שתי ידות באצבע דרך חיים דף ק"ח ע"ב כתב בשם ספר תולעת יעקב שאין לאומרו, ע"כ, אולם הכנסת הגדולה גופי' כתב דנוהגים לאומרו גם במנחה, וכך כתב בשער הכוונות דף נ' ע"א, מובא בכף החיים סימן קל"ב ס"ק יא', דעלינו לשבח צריך לאומרו אחר כל תפילה מהג' תפילות ולא כאותם שנוהגים בשחרית בלבד, והביאו במגן אברהם ס"ק א' שבסימן קל"ב, וכך כתב בשל"ה דצריך לאומרו אחר כל ג' תפילות, ועיי"ש עוד בכף החיים בשם כמה פוסקים דסבירא להו שאומרים עלינו לשבח אחר כל ג' תפילות, וצריך ביאור דבמאי פליגי הני רבוותא ז"ל.

ואולם לפי מה שנחבאר לעיל ניחא דיש לומר דבעל הטורים ז"ל ודעימי' דסבירא להו דלא אומרים עלינו לשבח אלא אחרי תפילת שחרית בלבד, זהו משום דאולי לפי טעמו דהב"ח דאית לי' דטעם אמירת עלינו הוא בכדי להציל הבני ישראל מהרהורי עבירה כשנפטרים מביהכנ"ס והולכים לעבודתם כמשך כל היום, ולכן דוקא אחרי שחרית שזה תחילת היום למשא ומתן לכל היום, אומרים עלינו לתקוע בלבותינו יחוד מלכותו ית', אבל אחרי מנחה שזה כבר קרוב לסוף היום וכ"ש אחרי ערבית

הספרדים והאשכנזים איסורא דלא תתגודדו, ובטעמא דמילתא הנני מעתיק בזה מה שביארנו בס"ד בחידושינו על מסכת יבמות בספר מראות ישרים על מסכת יבמות.

והוא דהנה בספר אור לציון חלק ב' פרק ה' בהערה י"א, כתב יש אחרונים שכתבו שכן ספרד המתפלל אצל בני אשכנז וכן להיפך, צריך להתפלל לפי נוסח המקום משום איסור לא תתגודדו, ראה בזה בספר פאת השולחן סימן ג', ע"ש, אולם נראה שהיא מחלוקת הרמב"ם ז"ל והרא"ש ז"ל, דהנה הרמב"ם ז"ל בפרק י"ב מהלכות עבודת כוכבים הלכה י"ד כתב ז"ל ובכלל אזהרה זו שלא יהיו שני בתי דינים בעיר אחת, זה נוהג כמנהג זה וזה נוהג כמנהג אחר, שדבר זה גורם למחלוקות גדולות, שנאמר לא תתגודדו, לא תעשו אגודות אגודות, מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל, שהאזהרה היא לבית דין, ולא לאנשים בעלמא הנוהגים כל אחד מנהג אחר, וכו', אולם מדברי הרא"ש ז"ל ביבמות משמע שאף על יחידים יש איסור לא תתגודדו, כשאין זה שני בתי דינים בעיר אחת, וכו', והנה ידוע שמנהג בני ספרד לילך תמיד אחר פסקי הרמב"ם ז"ל, וכמ"ש מרן באבקת רוכל סימן ל"ב, וראה עוד בזה באורך במבוא הספר [אור לציון ח"ב] בענף ד', א"כ אין לבני ספרד בכגון זה משום לא תתגודדו, ולכן אף שלכתחילה יש לחוש לדעת הרא"ש ז"ל שיש בזה משום לא תתגודדו, מ"מ כשיש קפידא בדבר, וכמו בקדיש, שנוסח הקדיש חשוב לפי הקבלה, כמבואר בשער הכוונות בדרוש הקדיש, אין לשנות ממנהג, ורק אם אותו ציבור מקפיד שהאומר קדיש יאמר דוקא כמנהגם, יעשה כמנהגם משום דרכי שלום עכ"ל הספר אור לציון הנ"ל.

והדברים תמוהים, דהיכי קאמר דלענין אי איכא ביחיד איסורא דלא תתגודדו, זהו תלוי בפלוגתת הרמב"ם ז"ל והרא"ש ז"ל, והלא בהדיא מבואר ביבמות דף י"ד ע"א, דרבי אבהו כרבי יהושע בן לוי סבירא ליה [לענין טלטול שרגא בשבת, דשרי] וכי מקלע לאתרי' דרבי יוחנן לא הוה מטלטל משום כבודו דרבי יוחנן, ועל זה אקשינן והאיכא שמעא, ותריצין דמודע ליה לשמעא, וכתבו בתוספות ישנים, והא איכא שמעא, פ"ה דמטלטל ליה באתרי' דרבי יוחנן, ומשני דמודע ליה הזהר בכבוד רבי יוחנן, אל

תהי מטלטל הנר במקומו, ותימה מה ענין זאת הקושיא בכאן גבי אגודות אגודות, בשבת הר"ל למפרך, ועוד פשיטא דמודע לשמעא שיעשה כמוהו, ותירצו דנראה לפרש והא איכא שמעא שיסבור דשרי לעשות אגודות אגודות לפי שראה רבו מטלטל במקום אחד ובמקום אחר לא היה מטלטל, ומשני דמודע ליה לשמעא, ואומר אל תעשה אגודות, רהא שראית שאין אני מטלטל במקומו של רבי יוחנן, אין זה משום איסור טלטול אלא משום כבודו של רבי יוחנן, ע"כ, ולפי"ז נמצא מבואר דשפיר שייך לא תתגודדו אף רק באדם יחיד, שהרי הך שמעא דרבי אבהו הוא רק יחיד, ואפי"ה הוצרך רבי אבהו להזהירו שלא יעשה אגודות אגודות.

ועיקר פלוגתת הרמב"ם ז"ל והרא"ש ז"ל נראה דלא שייכא כלל בענין זה, אי איכא לא תתגודדו ביחיד או לא, אלא כו"ע מודו דשפיר איכא ל"ת ביחיד, ורק דהרמב"ם ז"ל פסק כאביי, דאף בשתי בתי דינים בעיר אחת איכא ל"ת, וכמבואר בסוגיא דיבמות הנ"ל, והרא"ש ז"ל פסק כרבא דדוקא בבית דין אחד בעיר אחת, ופלג מורין כן ופלג מורין כן, הוא דאיכא ל"ת, ואין הכי נמי גם להרמב"ם ז"ל אפילו אי רק אחד מבית דין זה יעשה כהוראת בית דינו נמי עובר אל"ת, ומאי דנקט לישנא ד"בית דין", הוא משום דזהו הלשון שהווכר בתלמוד, והתלמוד גופיה נקט לשון זה, משום דקאי אפלוגתת ב"ש וב"ה, ואדרכה לסברת הרמב"ם ז"ל דאית ליה שטעמא דאסור לעשות אגודות אגודות, הוא משום שגורם למחלוקות, ודאי מיסתברא דאף ביחיד נמי איכא ל"ת, דגם ביחיד שעושה היפך מזולתו, הוא גורם למחלוקת, ועכ"פ ליכא שום הכרח להוציא מדברי הרמב"ם ז"ל דביחיד ליכא ל"ת.

ג

האם שייך איסורא דלא תתגודדו כגון ספרד המתפלל אצל בני אשכנז.

ומיהו ברין זה שבן ספרד המתפלל אצל בני אשכנז, וכן להיפך, אי צריך להתפלל לפי נוסח וסדר המקום משום איסור לא תתגודדו, נראה דלא שייך בזה איסורא דלא תתגודדו, וזה לא מיבעיא לשיטת הרא"ש ז"ל והרי"ף ז"ל דבב' בתי

די"ל דמצד הדין דאחרי רבים להטות לא היה אסור למיעוט לעשות כדבריו אלא אחרי שישבו ודנו אלו עם אלו והוקבע הדין למעשה כדברי הרוב, אבל כל כמה שעדיין לא הוכרעה ההלכה כהרוב, בזה אכתי אין איסור על המיעוט לעשות כדבריו, אולם מצד הדין דלא תתגודדו, אף שעדיין לא הוקבעה ההלכה למעשה כהרוב, בכל זאת אסור למיעוט לעשות כדבריו, דעל זה גופא נאמר לא תתגודדו, שיש להם לעשות ולדון ולהכריע, ולא לעשות אגודות אגודות.

ועל כל פנים, המתבאר מדברי הקרן אורה, הוא דאיסורא דלא תתגודדו לא שייך אלא באופן שישנה אפשרות להכרעה, דמכיון שיש אפשרות לעשות שכולם יעשו אגודה אחת במעשיהם, עליהם כאמת להשתדל בזה, ואסור להם לעשות אגודות אגודות, ולכן היכא דדעה אחת הויא רובא, דבזה ישנה במציאות אפשרות להכריע, למעשה כדעה אחת, אסור למיעוט לעשות כדבריו, אבל ביחיד כנגד יחיד, דבזה ליכא אפשרות להכרעה, אין כאן איסור דל"ת על שום יחיד לעשות כדבריו, ולפי"ז אתיין שפיר נמי דברי הש"ס הנ"ל, דמאי דאמרינן דרבי אבהו לא היה מטלטל במקומו של רבי יוחנן משום כבודו דרבי יוחנן, דמשמע דאי לאו משום כבודו דר"י, שפיר היה מטלטל רבי אבהו כדעתו, ולא היה חש לאיסור ל"ת, זהו משום דהוי יחיד כנגד יחיד, ואין אפשרות להכרעה, אבל בהא דשמעא, שפיר איכא משום איסור ל"ת דהשמעא לגבי רבי יוחנן ודאי לא חשיב יחיד כנגד יחיד, וישנה אפשרות להכרעה, ולכן אסור לו לעשות כדבריו.

ולפי"ז מהך טעמא נמי, נראה דליכא משום לא תתגודדו בענין שינוי הדינים והמנהגים שבין הספרדים והאשכנזים, דכיון שכל קהל וקהל הוא מתנהג וסומך על דעת רבותיו, אשר זה דורות רבים שבמקום מושבותם קבעו את דעתם בכמה דינים ומנהגים, וכל קהל נתחייב לשמוע לרבותיו אשר במקומותיהם, שוב אף שאח"כ נתוועדו הספרדים והאשכנזים במקום אחד ובעיר אחת, תו לא שייך לא תתגודדו, דלא שייכת עכשיו שום אפשרות להכרעה למעשה כדעה אחת, שכל אחד ואחד הוטל עליו להתנהג כפי דעת רבותיו שמקדמת דנא, ומשו"ה בן ספרד המתפלל אצל בני אשכנז וכן להיפך, אין לו לשנות מנוסח תפילתו, ואינו חייב

דינים בעיר אחת ליכא ל"ת, דודאי דינא הוא שכל אחד יכול להתפלל כדינו, שענין הספרדים והאשכנזים ודאי חשיבי כב' בתי דינים בעיר אחת, וכל יחיד ויחיד מהספרדים או מהאשכנזים, הוא משתייך לבית דינו, אף בהיותו מתפלל במקום המשותפים לבית דין אחר, אלא אף לשיטת הרמב"ם ז"ל דבב' בתי דינים בעיר אחת איכא משום לא תתגודדו, מ"מ בגוונא הנ"ל ליכא ל"ת, משום דכל מה שנוגע לשינוי הדינים בין קהל הספרדים לקהל האשכנזים נראה דלא שייך בזה ל"ת.

והטעם בזה הוא בהקדם מה שלכאורה יש להקשות בסוגיא דיבמות דף י"ד ע"א, דמקשינן שם "והא איכא שמעא", ותרצינן דמודע לי' לשמעא, ופירשו בתוס' ישנים, דמאי דאקשינן והאיכא שמעא היינו שייכור דשרי לעשות אגודות אגודות, לפי שראה רבו מטלטל במקום אחד ובמקום אחר לא היה מטלטל, ומשני דמודע לי' לשמעא ואומר אל תעשה אגודות, עיי"ש, ומבואר בזה דאף ביחיד גרידא נמי שפיר איכא לאיסורא דלא תתגודדו, וא"כ לכאורה תיקשי דמקמי הכי איתא שם בגמרא, רבי אבהו כרכי יהושע בן לוי סבירא לי' וכי מקלע לאתרי' דרבי יוחנן לא הוה מטלטל משום כבודו דרבי יוחנן, ע"כ, והשתא מכיון דגם ביחיד נמי איכא לא תתגודדו, א"כ מאי איריא דלא הוה מטלטל "משום כבודו", בלא"ה נמי תיפוק לי' דאסור לטלטל משום לא תתגודדו.

ונראה לומר בזה על פי מה שדקדק בספר קרן אורה, בהא דאמרינן אליבא דריש לקיש, שם בסוגיא הנ"ל דיבמות, מי סברת עשו ב"ש כדבריהם, לא עשו ב"ש כדבריהם, הא בכל היכא דפליגי תנאי ע"כ נמי צ"ל דחד לא עשה כדבריו משום לא תתגודדו, ותירץ דודאי אי פליגי יחיד ויחיד, זה עושה כדבריו וזה עושה כדבריו, אבל היכא דדעה אחת הוי רובא בזה קאמר ר"ל דהמיעוט לא יעשה כדבריו משום לא תתגודדו, והיינו דקאמר לא עשו ב"ש כדבריהם משום דב"ה לא הוי רובא וכדמסקינן בגמרא, והיינו דפרכינן לקמן מהא דבמקומו של ר"א עיי"ש. והנה אין להקשות אדברי הקרן אורה אלו דאי מיירי דוקא בגוונא שדעה אחת רובא, א"כ בלאו דינא דלא תתגודדו נמי אסור למיעוט לעשות כדבריו, מדקיי"ל אחרי רבים להטות,

ובינתר דאמירת עלינו עם הקהל אינו רק מטעמא דהמג"א הנ"ל שצריך לומר עם הציבור מה שהציבור אומרים משום דרך ארץ, אלא יש לומר שהוא מאותו טעם שצריך לומר פסוק ראשון דק"ש עם הקהל שקורין ק"ש, דהיינו מטעמא שלא יראה כאילו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חבריו שגם אמירת עלינו לשבח, היא ג"כ בכדי לתקוע בלבינו יחוד מלכותו יתברך וכמו שכתב הב"ח בסימן קל"ג שיש באמירת עלינו לשבח קבלת יחוד מלכות שמים, וחיזוק לבבינו באמונה זו שיעביר הגלולים מן הארץ והאללים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות ש-די, באופן שאמירת עלינו לשבח הוי דומיא דקריאת פסוק ראשון דק"ש, ובודאי יש לאומרו דוקא עם הקהל כדי שלא יראה ח"ו כאילו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חבריו, והא לך מה שכתב בספר כף החיים סימן קל"ב ס"ק ט"ו, ממש כדברים האלה, וזו לשונו "וצריך לכוון בו [באמירת עלינו לשבח] קבלת עול מלכות שמים ויחוד אלקותו, דכמו שיש בפסוק שמע ישראל ע' רבתי וד' רבתי, ע' של שמע, ד' של אחד, לרמוז שצריך להעיד על יחודו ית' כן רמז בשבח הזה שמתחיל בעי"ן ומסיים בדל"ת, עלינו לשבח וכו', אין עוד, עכ"ל והן הן הדברים, ועיין עוד מה שכתב הגאון יעב"ץ ז"ל בספרו מור וקציעה סימן ס"ה עיי"ש.

ה

בהא דצריך לומר מה שהציבור אומרים, האם זה שייך אפילו בדבר שאינו מדאורייתא.

ואכתי יש להעיר אדברי המג"א הנ"ל בסימן ס"ה ס"ק ג' והמחצית השקל שם שכתבו שהדין הזה שצריך לומר מה שהציבור אומרים אינו רק לענין קריאת שמע אלא הוא הדין לשאר דבר שהציבור אומרים כגון תהלה לדוד, ועלינו לשבח, קורא עמהם, דזה לכאורה תמוה, שהרי מקור דברי השו"ע שם סעיף ב' שכתב שאם קרא קריאת שמע ונכנס לביהכנ"ס ומצא ציבור שקורין ק"ש שצריך לקרות עמהם פסוק ראשון, הוא מדברי בעל הלכות גדולות כמובא ברא"ש ז"ל על מסכת ברכות פרק ג' סימן י"ד, ומבואר שם ברא"ש ז"ל דמקורו דבעל ה"ג גופיה הוא מהסוגיא דברכות כ"ב דתנן שם בעל קרי מהרהר [קריאת שמע] בלבו ואינו מברך לא

כלל להתפלל כנוסח המקום, דאין כאן איסור ל"ת, כיון שהוא שייך לקהל אשר דעתו ומנהגיו הם על פי דעת רבותיו שחיו זה כמה דורות, באופן שאין לעת עתה שום אפשרות להכרעה למעשה בשינוי הדעות שבין הקהל שאליו הוא שייך לקהל מקום הימצאו.

ד

אמירת עלינו לשבח עם הקהל דוקא.

ולפי"ן היה נראה דבנידון דידן לענין אמירת עלינו לשבח, ספרדי המתפלל עם קהל של אשכנזים יש לו להמשיך דוקא במנהגו כפי מסורת אבותיו ולא יאמר עלינו אלא בסוף התפילה, ואף שכל הקהל נוהג אחרת לית לן בה, דלא שייך לא לתגודדו בשינוי המנהגים שבין הספרדים והאשכנזים, אלא דנראה שמתעם אחר, בן ספרד שמתפלל עם בני אשכנז, צריך דוקא שיאמר עלינו ביחד עם כל הקהל, ולא ישגיח בזה על מנהגו, והיינו טעמא משום דהנה איתא בשו"ע אור"ח סימן ס"ה סעיף ב' וז"ל "קרא קריאת שמע ונכנס לביהכנ"ס ומצא ציבור שקורין ק"ש צריך לקרות עמהם פסוק ראשון שלא יראה כאילו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חבריו", ע"כ, וכתב עלה המג"א בס"ק ג', שהוא הדין שאר דבר שהציבור אומרים כגון תהלה לדוד קורא עמהם שכן דרך ארץ ע"כ, וא"כ השתא נמי בענין אמירת עלינו, מכיון שכל הקהל הגיעו לומר עלינו, ודאי חל החיוב גם על הבן ספרד לומר עמהם עלינו, שהרי מוטל עליו החיוב לומר מה שהציבור אומרים, ואעפ"י שמנהג מסורת אבותיו הוא שאין אומרים עלינו אלא בסוף התפילה, מ"מ מה שאומר כעת עלינו עם הקהל תיכף אחרי קדיש תתקבל, אין בזה חריגה ממסורת אבותיו, שהרי גם הוא ואבותיו שייכים בהך דינא של השו"ע שצריכין לומר עם הציבור מה שהציבור אומרים, ומה שהוא אומר כעת עלינו עם הקהל אינו משנה בזה ממנהג אבותיו, אלא הוא מקיים בזה החיוב לומר מה שהציבור אומרים, ומעיקרא לא הונהג מנהג אבותיו בכי האי גוונא, שגם מנהג אבותיו אינו אלא כשהוא, בתוך קהל ספרדים או לחוד, שבזה הוא שנהגו לומר עלינו לבסוף ויעייין במחצית השקל על המג"א הנ"ל שכתב כגון תהלה לדוד והוא הדין עלינו לשבח.

דחיוב ההרהור בק"ש אינו משום דצריך לומר מה שהצבור אומרים, אלא הוא חיוב מצד עצמו אף בלא נמצא בצבור, ועל כרחך צריך לומר דיצא לו להמאירי ז"ל דבר זה משום הא דמסקינן דשאני ק"ש וברכהמ"ז דהויין מדאורייתא, וברכת המזון אינו דבר שהציבור עוסקין בו, וכדברי הריטב"א ז"ל.

ומעתה יש לומר בדעת המג"א, דס"ל דאע"ג דלמסקנא אמרינן שהחיוב לבעל קרי להרהר הוא תלוי באי הוי מילתא דאורייתא או לא, אין הביאור בזה דהדרין לגמרי ממאי דאמרינן מעיקרא טעמא דשלא יהא יושב ובטל בדבר שהציבור עוסקין בו, אלא הביאור הוא רק שאין החיוב תלוי דוקא בטעם זה, אלא איכא עוד טעמא אחרנא לחייב בהרהור אף מבלי שיהיו הציבור עוסקין בו, וזהו כשזה הוי מילתא דאורייתא, ואתיא לן זה מכת ההיא דברכת המזון, ואף דלפי טעם זה דהוי דאורייתא תו אין שום הכרח שעדיין קיים טעם דשלא יהא יושב ובטל בדבר שהציבור עוסקין בו, מ"מ גם מבלי הכרח, הדבר מסתבר מצד עצמו, שאינו הגון שבשעה שהציבור מקבלים עליהם עול מלכות שמים, יהיה הוא יושב ובטל, ולכן אף לפי המסקנא ס"ל להמג"א דאכתי קיים טעמא קמא דמיסתבר הוא, והשתא ניחא לשונו דהמג"א שכתב "והוא הדין שאר דבר שהצבור אומרים כגון תהלה לדוד קורא עמהם שכן דרך ארץ" ע"כ, ולכאורה אינו מובן דמנא ליה להמג"א הך טעמא "שכן דרך ארץ" והלא בטור מבואר הטעם דצריך לקרות פסוק ראשון דק"ש עם הציבור כדי שלא יהא נראה כאילו אינו רוצה לקבל עליו עול מלכות שמים עם חביריו, ומהיכי תיתי דנקטינן דמשום שכן דרך ארץ צריך לומר מה שהציבור אומרים, אולם לפי הנ"ל ניחא, דבאמת למסקנת הסוגיא ליכא שום הכרח אף להא דשלא יהא יושב ובטל בדבר שהציבור עוסקין בו, דהיינו קבלת עול מלכות שמים, אלא דאפי"ה סברא היא שודאי הדרך ארץ היא לומר מה שהציבור אומרים, וממילא אף במילתא שאינה מדאורייתא נמי יש לומר מה שהציבור אומרים, דכיון שמפאת טעמא דדרך ארץ הוא דאתינן עלה, ודאי אין שום טעם לחלק בין מילתא דאורייתא למילתא דרבנן.

לפניה ולא לאחריה וכו', וגרסינן עלה בגמרא דרב חסדא אית לי דהרהור לאו כדיבור דמי, וע"ז אקשינן דא"כ למה מהרהר ותרצינן כדי שלא יהו כל העולם עוסקין בו והוא יושב ובטל בדבר שהצבור עוסקין בו, תו אקשינן מתפילה דהוי דבר שהצבור עוסקין בו, ואפי"ה אין הבעל קרי חייב לאומרה אף בהרהור, ומסקינן אלא קריאת שמע וברכת המזון דאורייתא, ובזה הוא דצריך שיהא עוסק בהם הואיל והצבור עוסקין בו עיי"ש, וכן מובא במעדני יום טוב על הרא"ש ז"ל שם ס"ק י', ומזה למד בעל הלכות גדולות דאם קרא ק"ש ובא לבית הכנסת ומצא שקורין ק"ש קורא פסוק ראשון עמהם, ומעתה תיקשי על המג"א והמחצית השקל, דמאחר דמבואר במקורו דבעל ה"ג דהוא מרא דהך שמעתא דצריך לומר מה שהציבור אומרים, שזהו דוקא במילתא דאורייתא, אבל במילתא דרבנן כגון תפילה, אין צריך לומר מה שהציבור אומרים, א"כ מנא להו הך דינא דאף בתהלה לדוד ובעלינו לשבח צריך לאומרם עם הצבור.

ולפענ"ד נראה לומר בדעת המג"א בהקדם מה שראיתי בחידושי הריטב"א ז"ל על מסכת ברכות כ"א א', אהא דמסקינן "אלא ק"ש וברכת המזון דאורייתא תפלה דרבנן" וז"ל "יש לומר דהשתא דהרינן מטעמא דאמרינן לעיל דצריך לעסוק בדבר שהציבור עוסקים בו, דודאי ברכת המזון אינו דבר שהצבור עוסקים בו, דביחיד הוא על הרוב, ואפילו הכי אמר ליה, אלא טעמא משום דק"ש וברכת המזון דאורייתא ועביד בהו מאי דאפשר, ואומר אותם בהרהור אע"ג דלא הוי כדיבור" עכ"ל ולפי"ז נמצא דבאמת ליכא כלל שום מקור להך דינא דבעל הלכות גדולות דצריך לומר מה שהציבור אומרים, דלמסקנת הסוגיא אין הנידון כלל בנמצא עם הציבור, אלא אפילו אם הוא ביחיד, נמי מצריכינן לבעל קרי להרהר בלבו, מדק"ש וברכהמ"ז הוי מילתא דאורייתא, ועביד בהו מאי דאפשר, והכי מוכח ג"כ בחידושי המאירי ז"ל שכתב "ומכל מקום לי נראה שאף בינו לבין עצמו חייב הואיל והיא שעת קבלת ייחודו לכל, וכשמהרהר ביחוד השם עומר לו ברתת וביראה עד שיראה כמתעסק ביחודו של מקום" ע"כ. הרי מבואר דדעת המאירי ז"ל היא

ואף אי נימא דלא שאני בין היה יושב ובטל ולומר להתחיל במידי אחרינא, לבין היה כבר עסוק במידי אחרינא, דבכל גונוי מחייבין לי' לומר דוקא מה שהציבור אומרים, וכשם שלא שרינן לי' להתחיל במידי אחרינא כך לא שרינן לי' להמשיך במידי אחרינא שהי' עסוק בהם, אכתי הא יש לומר דכל זה הוא דוקא בגוונא דכשמצריכין לי' לומר מה שהציבור אומרים אינו נכנס בחשש איסור של הפסק, אבל כשהוא נמצא מברוך שאמר ואילך, שבזה יש איסור להפסיק כנודע, מנא לן לחייבו להפסיק רק בכדי לומר מה שהציבור אומרים, ועל כל פנים מסוגיין ליכא שום הכרח, באופן שמה שתמה המור וקציעה אהני תלת רבוותא ז"ל התרומת הדשן והמדקדקים המובאים בתרומת הדשן, ומרן השו"ע שכאילו לא ראו מה שמפורש בהדיא בסוגיא דעסקי בה, הוא תמוה.

ומה שהקשה עוד המור וקציעה שהרי מתניתין מיירי בבעל קרי שאינו אלא מהרהר, ואפי"ה איכא קפידא בדבר שהציבור עסוקין בו, ולא סגי בלא"ה, ולא בהרגשת צבור תליא מילתא, שיהא נראה כאילו קורא עמהם אלא הא בורכא היא ודאי, ואלה המדקדקין [המובאים בתרומת הדשן סימן ג'] במחילת כבודם, אינן מן הדווקנין ולא מן הנקדנין, אלא אין לך כי אם מה שאמרו חכמים, דבעינן אפילו בבעל קרי דמהרהר, שיהרהר בדבר שהציבור עסוקין, כ"ש מי שעוסק אז בדיבור דלא סגי ליה בלא"ה ע"כ עיי"ש, וכוונת המור וקציעה להקשות חדא על מרן השו"ע שכתב שהטעם דצריך לומר פסוק ראשון דק"ש עם הציבור כדי שלא יראה כאלו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חביריו, דזה אינו, שהרי בסוגיא מיירי בבעל קרי שאינו אלא מהרהר, ואמרינן שצריך שיהא מהרהר בדבר שהציבור עוסקין בו, והלא כשב"ק מהרהר אין הדבר ניכר כלל לציבור, וממילא על כרחך שאין הטעם כדי שלא יראה כאילו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חביריו, שהרי אף כשהוא מהרהר אין הדבר ניכר במה הוא מהרהר, אלא ע"כ זהו חיוב מצד עצמו שצריך להרהר בדבר שהציבור עוסקין, ועוד הקשה המור וקציעה, מכח דבריו הנ"ל גופא, על המדקדקים המובאים בתרומת הדשן, שכשהיו עומדים בק"ש ובברכותיה היו עוצמים עיניהם והיו מנגנים בתיבה אחת או שתיים

1

אי החיוב לומר מה שהציבור אומרים קיים אף בעוסק בדבר אחר.

ויש לדון עוד בנידו"ד אי נימא דצ"ל עלינו לשבח עם הציבור האם זהו דוקא בהיה יושב ובטל או אפילו בהי' עוסק בדברים אחרים דבעיקר הך דינא דצריך לומר מה שהציבור אומרים, הנה דעת השו"ע בסימן ס"ה סעיף ב', דאפילו לענין קבלת מלכות שמים בפסוק ראשון דק"ש, אין החיוב לומר בהדי הציבור אלא אם הוא יושב ובטל או שהוא עוסק בתחנונים שרשאי לו להפסיק בתוכם, אבל אם הוא עסוק במקום שאינו רשאי לפסוק כגון מברוך שאמר ואילך לא יפסיק, אלא יאמר התיבות שהוא אומר בשעה שהציבור אומרים פסוק ראשון בניגון הציבור שיהא נראה כאילו קורא עמהם. ע"כ, וכן היא דעת התרומת הדשן בסימן ג', דמעיקר הדין אין חיוב לומר מה שהציבור אומרים אלא ביושב ובטל, ורק דס"ל להתרומת הדשן דמברוך שאמר ואילך אף דליכא חיוב להפסיק ולומר פסוק ראשון דק"ש בהדי הציבור, מ"מ אם רוצא להפסיק ולומר עם הציבור פסוק ראשון דק"ש, ליכא קפידא, עיי"ש. וע"ז התפלא מאוד הגאון יעב"ץ ז"ל בספרו מור וקציעה, דהא בהדיא קפריך תלמודא בברכות כ' ב' [אהא דמשנינן דטעמא דבעל קרי מהרהר, אף דהרהור לאו כדיבור דמי, כדי שלא יהא יושב ובטל בשעה שהציבור עוסקין בו] ויגרוס במידי אחרינא, ומשני בדבר שהציבור עסוקין בו, הא בהדיא דבעינן דוקא אותו דבר שהציבור עוסקין, והיינו טעמא משום דאית ביה קבלת מלכות שמים וכו' עכ"ל המור והקציעה.

ובעניותי לא יכולתי להלוס דבריו דהגאון יעב"ץ בזה, דאעפ"י שאין הכי נמי, כן יוצא מבואר מהסוגיא, דלא שרינן לי' לבעל קרי ליגרוס במידי אחרינא, אלא צריך דוקא שיאמר מה שהציבור אומרים, מ"מ הא זהו דוקא משום דאיירינן בגוונא שמעיקרא הבעל קרי הזה הוא יושב ובטל, ולכן כשהוא נמצא בהדי הציבור, אם כבר הוא צריך עכשיו להתחיל ולומר איזה דברים, נותנים אנו עדיפות טפי למה שהציבור אומרים, ולא שרינן לי' לומר מידי אחרינא, אבל מהיכי תיתי לומר שאף אם כבר היה עסוק ובא באמירת דברים אחרים, מחייבין ליה להפסיק מדבריו ולומר דברי הציבור,

שהיו אומרים בלא"ה באותו פעם בניגון הציבור בפסוק ראשון כדי שיהא נראה כאילו קורא עמהם, ולפי מה שביאר המו"ק שאין הטעם מחמת היכר הרואין, אין מקום להנהגת המדקדקים, וכן הקשה הגאון רבי שלמה גאנצפריד ז"ל בספרו פני שלמה על מסכת ברכות.

ולפענ"ד נראה דהא לא קשיא, דיעויין בחידושי המאירי ז"ל ברכות כ' ב' שכתב "ומכל מקום לי נראה שאף בינו לבין עצמו חייב [הבעל קרי להרהר פסוק ראשון דק"ש] הואיל והיא שעת קבלת ייחודו לכל, וכשמהרהר ביחוד השם עומד לו ברתת וביראה עד שיראה כמתעסק ביחודו של מקום" ע"כ, הרי מבואר להדיא בלשונו דאחד מרבותינו הקדמונים ז"ל דשפיר יש היכר אף רק על הרהור גרידא שיש התעסקות בקבלת עול מלכות שמים, והיינו על ידי ההתרכזות שהאדם מתרכז אף רק על ידי הרהור, שפיר ניכר לאחרים שהלה מקבל עליו עול מלכות שמים, וזהו שכתב השו"ע הטעם שצריך לחזור ולקרוא פסוק ראשון דק"ש בהדי הציבור כדי שלא יראה כאילו אינו רוצה לקבל מלכות שמים עם חבריו, וזהו משום דהכי נפקא לן מההיא דבעל קרי מהרהר כדי שלא יהא יושב ובטל בדבר שהצבור עוסקין בו, וממילא מובן נמי טעמיהו דהמדקדקים שהיו עוצמים עיניהם והיו מנגנים בתיבה אחת או שתיים שהיו אומרים בלא"ה באותו פעם הציבור בפסוק ראשון, והיינו כדי שיהא נראה כאילו קורא עמהם.

תן הקשה הב"ח על התרומת הדשן ומרן השו"ע דאית ליהו דאם הוא עוסק במקום שאינו רשאי לפסוק כגון מברוך שאמר ואילך לא יפסיק, דזה תימה, דהפסק זה שיהא מקבל עליו עול מלכות שמים עם הצבור, וימליכו שם שמים יחד קול אחד, לא יהא מותר כמו שהתירו להפסיק מפני הכבוד של הבן אדם, ע"כ, וכעין זה הקשה גם כן המור וקציעה הנ"ל.

ומיהו נראה לומר על פי מה שפליגי הגאון בעל תבואות שור בספרו בכור שור על ברכות דף י"ג ע"א והמג"א סימן ס"ו ס"ק ה', דהמג"א ס"ל דאם שמע קול רעמים באמצע קריאת שמע, יפסיק ויברך, מטעם ק"ו, דאם פוסק לשאול מפני כבוד

בשר ודם, ק"ו מפני כבוד הקב"ה, והבכור שור כתב על זה דק"ו פריכא הוא, דהעוסק בשבחו של מקום אין להפסיק בשביל שבח אחר, והטעם פשוט ולא דמי לשואל מפני היראה וכבוד, דאם אינו מפסיק הו"ל מבזה את האדם הנכבד דהא אינו עוסק בכבודו אבל בכבוד הקב"ה הרי הוא עוסק בו ואין זה בזיון כלל, ודמי למ"ש סימן כ"ב, דאם היושב בצד המתפלל עוסק בתיקוני תפלה, אין צריך לעמוד עי"ש עוד, וזוהי גם כן שיטת השו"ע והתרומת הדשן דס"ל דמברוך שאמר ואילך לא צריך להפסיק לקריאת פסוק ראשון דק"ש עם הציבור, וכ"ש שאין צריך להפסיק ואף איסורא איכא להפסיק לזה, בברכות ק"ש, דלא דמי לשואל מפני הכבוד, דהשתא מברוך שאמר ואילך, מכיון שהוא עוסק כבר בכבודו של הקב"ה אין להפסיק בשביל שבח אחר, משא"כ לצורך כבוד בשר ודם, שאינו עוסק כלל בכבודו, ואיכא בזיון אם לא יפסיק לכבודו.

ומה שהביא הב"ח ראה לדבריו ממאי דגרסינן בברכות כ' ב', אמר רב חסדא הרהור לאו כדיבור דמי דאס"ד הרהור כדיבור דמי יוציא בשפתיו ואלא מאי הרהור לאו כדיבור דמי, למה מהרהר, אמר רבי אלעזר כדי שלא יהו כל העולם עוסקים בו והוא יושב ובטל, ונגרוס בפרק אחרינא, א"ר אדא בר אהבה, בדבר שהציבור עוסקין בו, ע"כ, והקשה ע"ז הב"ח מאי קא מהדר לי' רבי אלעזר שלא יהא הוא יושב ובטל, דמי לא עסקינן שאינו יושב ובטל אלא גורס בפרקא אחרינא כגון בהלכות דרך ארץ דשרי לבעל קרי כדאמר תלמודא בתר הכי, והכי פריך תלמודא בסוף פרק קמא דברכות דמוקי בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה, מאי משמע, א"ר פפא כי דרך מה דרך רשות אף כל רשות, ופריך מי לא עסקינן דקא אזיל לדבר מצוה, ותירץ הב"ח דצ"ל דרבי אלעזר קא מהדר מעיקרא שלא יהא יושב ובטל בדבר שהציבור עוסקין בו במצות קריאת שמע שהיא דאורייתא וכו', והמקשה קס"ד דמיירי ביושב ובטל לגמרי פריך עלי' ונגרוס בפרקא אחרינא וקאמר רב אדא בר אהבה לפרושי לדרכי אלעזר דה"ק שלא יהא יושב ובטל בדבר שהצבור עוסקין בו דלפי"ז אפילו עוסק בפרקא אחרינא צריך להפסיק כדי לעסוק במצות ק"ש דאורייתא שהצבור עוסקין בו, א"כ מכאן ראה דאפילו עוסק בזמירות מברוך שאמר

ואילן, אי נמי אפילו עומד בברכות שלפני ק"ש אפילו באמצע הברכה חייב להפסיק ולקרוא ק"ש עם הצבור פסוק ראשון ע"כ.

הנה כל דברי הב"ח בזה תמוהים לי בעוניי, דמה שהעיר מתחילה, דכי היכי דפרכינן מי לא עסקינן דקא אזיל לדבר מצוה, אהיה דאמרינן דמה דרך רשות אף כל רשות, הכי נמי יש להקשות בסוגיין, מי לא עסקינן שאינו יושב ובטל וכו', אין הדמיון עולה יפה, דבשלמא בהך ענינא דאמרינן מה דרך רשות אף כל רשות, הרי בזה בעינן לאתויי "ראיה" להך כללא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ועל זה שפיר קא פריך דאיזה ראה והכרח איכא כדי לומר מה דרך רשות, דמי לא עסקינן דקא אזיל לדבר מצוה, אבל בעניננו דאמרינן דבעל קרי מהרהר, ומפרשינן כדי שלא יהא יושב ובטל וכל הציבור עוסקין בו, הא לא בעינן לאתויי שום ראה בזה, דאין הכי נמי שפיר יתכן שהבעל קרי הוא עוסק בהלכות דרך ארץ, אבל מ"מ, שפיר אשמעינן רבי אלעזר דהדין של המשנה דבעל קרי מהרהר, היינו דבגוונא שהוא יושב ובטל הוא צריך להרהר בפסוק ראשון דק"ש שהצבור עוסקין בו, וממילא לא שייך כלל להקשות על רבי אלעזר דמי לא עסקינן שהוא קורא בהלכות דרך ארץ, דאין הכי נמי דינא דרבי אלעזר הוא לצד שאינו קורא, ואי כל כוונת הב"ח בראיתו היא מכת הא דפרכינן ונגרוס בפרקא אחרינא דמוכח לפי התירוץ דתלמודא, דאף אם גורס צריך להפסיק וממילא הוא הדין מברוך שאמר ואילך או בברכות ק"ש, זה אינו, תדא דמהיכי תיתי לדמות היכא שרוצה להתחיל לגרוס בפרקא אחרינן, להיכא שכבר גורס, ועוד הא שאני מברוך שאמר ואילך וכו', דאיכא איסורא להפסיק משא"כ בגורס בפרקא אחרינא דעלמא, וצ"ע אדברי הב"ח, ושוב מצאתי בפרי חדש שכתב שראיית הב"ח אינה של כלום ועוד כתב הפרי"ח דראוי לגעור במי שנהג כדברי הב"ח ומפסיק בברכות ק"ש לקריאת פסוק ראשון דק"ש עם הציבור.

[וראיתי בביאור הגר"א סימן ס"ה על סעיף ב', שהקשה על מה שפסק השו"ע דמעיקר הדין מי שכבר קרא ק"ש ונכנס לביהכנסת אינו חייב לומר אלא פסוק ראשון דק"ש ולא כל ק"ש, והיינו כבעל הלכות גדולות, וזה קשה שהרי במתניתין אמרו

מהרהר בלבו על כל הק"ש ואף שבגמרא אמרו שאני תפלה דלית בה עול מלכות שמים, מ"מ הציבור להרהר כל הק"ש, ועוד דבמסקנא משני אלא ק"ש ובהמ"ז דאורייתא וכו', וסיים דדברי בה"ג צ"ע, ולכאורה היה מקום לומר לפחות בדעת השו"ע, שהרי באמת שיטת הריטב"א ז"ל בחידושו וכן היא שיטת המאירי ז"ל כמבואר בדברינו לעיל, וכן מובא בשיטה מקובצת, דלמסקנא דאמרינן אלא ק"ש ובהמ"ז דאורייתא תו אין מקור לקבוע דין זה שצריך לומר מה שהציבור אומרים, דהא בהמ"ז ודאי אינו דבר שהצבור עוסקין בו, דביחיד הוא על הרוב, וא"כ יש לומר דמאי דנקטינן בכל זאת דצריך לומר מה שהצבור אומרים, הוא משום דהכי מיסתברא מילתא וכמו שכתב המג"א בס"ק ג', שכן דרך ארץ לומר מה שהציבור אומרים, וא"כ יש לומר דמכיון שמסקנת הסוגיא בעצם ליכא חיוב לומר מה שהציבור אומרים, משו"ה ס"ל להבה"ג, וכן היא שיטת השו"ע, דלומר בהדי הציבור דהוי מילתא דמיסתברא, סגי רק בפסוק ראשון דק"ש דאית ביה קבלת עול מלכות שמים].

ז

המסקנא להלכה ולמעשה.

מסקנא דרינא, לענין נידון דידן, בן ספרד שמתפלל עם בני אשכנז, צריך לומר עלינו לשבח ביחד עם כל הקהל, שהדין הוא שצריך לומר מה שהציבור אומרים, וביותר לענין אמירת עלינו לשבח, שיש בה יחוד מלכות הי"ת עלינו, והוי כעין אמירת פסוק ראשון דק"ש, דנקטינן שיש לאומרו עם הציבור אפילו אם כבר קרא ק"ש, וכ"ש אם עדיין לא קרא, ולא שייך בזה דינא דאל תטוש תורת אמך, שלא לשנות ממנהג אבותיו, כיון שגם אבותיו מחוייבים בדין זה שצריך לומר מה שהציבור אומרים, ואין לומר דכיון שאינו יושב ובטל והוא עומד לומר מזמור של היום, לא נאמר בזה הדין שצריך לומר מה שהציבור אומרים, זה אינו, דלא מיבעיא לשיטת הב"ח והגאון יעב"ץ במור וקציעה שיש להפסיק אפילו בברכות דק"ש כדי לומר פסוק ראשון דק"ש עם הציבור, דודאי לדידהו יש להפסיק מיהא בקריאת מזמור, כדי לומר עלינו לשבח עם הציבור, אלא אף לשיטת התרומת הדשן ומרן השו"ע

דמברוך שאמר ואילך אין חיוב להפסיק [ולהשו"ע אף איסורא איכא להפסיק] מ"מ אינהו נמי מודו דבתחנונים ובמזמורים בעלמא שפיר מפסיקין, ובלא"ה לא צריכין לזה, דבנידוד"י הא עדיין לא התחיל בקריאת מזמור של היום, אלא רק רוצה להתחיל, ובכה"ג הא מבואר להדיא בש"ס ברכות כ' ב' שלא ליגרוס בפרקא אחרינא, וצ"ל דוקא מה שהציבור אומרים, מדפרכינן וניגרוס בפרקא אחרינא ותריצין שצריך שיעסוק בדבר שהציבור עסוקין בו, ואף לשיטת רבותינו הראשונים ז"ל הריטב"א ז"ל וכן מוכח בדעת המאירי [וכן ס"ל בהדיא הפר"ח

דלמסקנת הסוגיא אין הכרח מן הסוגיא להך דינא שצריך לומר מה שהציבור אומרים, מ"מ אכתי מיסתברא מילתא מצד עצמו שצריך לומר מה שהציבור אומרים וכדכתב המג"א סימן ס"ה סק"ג שכן דרך ארץ, וכן מבואר להדיא במחצית השקל שם שצ"ל עלינו לשבח עם הציבור וכן פסק המשנה ברורה בס"ק ט', ויעויין ג"כ בכף החיים סימן ס"ה, ובערוך השולחן שם.

אביך אוהבך בלונ'נ
יחיה טובול

R' Teboul

- No lo titgoedu by sepharadim and Ashkenazim but still relevant to the Keriat Shema sugya.
- Not just derech erez but really Aleinu is the same as shema, as it's also malchut hashem,
- not shirking minhag avotav because they also have to do what the tzivvur is doing,
- haven't started Shir she'll yom yet,
- once you say it's like shema, arguments can be made to parallel,
- stam mistaber to do what the Tzibbur is doing because of Derech Eretz,
- doesn't mention any kabbalah

ילקוט יוסף תפילה ב סימן קלב - אמירת אשרי ובא לציון והמשך התפלה סעיף ב

מנהגינו לומר עלינו לשבח אחר סיום כל התפלה, ואחר כל תפלה ותפלה, וכבר נתבאר לעיל [סימן קיג] שכאשר הצבור אומר עלינו לשבח, ומשתחוים כשאומרים "ואנחנו משתחוים" ראוי לכל מי שנמצא בבית הכנסת להשתחוות מעט בכפיפת ראש, יחד עם הצבור. ומכל מקום אין זה חיוב מעיקר הדין. וספרדי המתפלל עם אשכנזים האומרים עלינו לשבח אחר קדושתא דסידרא, אין צריך לומר עמהם עלינו לשבח, מאחר וטרוד בסדר תפלתו, וימשיך להתפלל כפי הנוסח שהוא רגיל בו, ואל ישנה את סדר העולמות. ואם כל הצבור עומד, לא יהיה יושב בין העומדים, ויעמוד גם הוא. (כ)

הצלחתו לאילילים, אלא לבורא עולם, ושלא יבא להרהור עבירה.

אולם בשלמי צבור הנ"ל [בהערה יט] כתב הטעם לאמירת עלינו לשבח, שזה לתועלת התפלה שהתפלל, דב' הקטעים הללו, של עלינו לשבח ושל על כן נקוה לך, הם ב' עדים לאדם, עלינו לשבח מתחיל בע' ומסיים בד', מתחת אין עוד, ועל כן נקוה לך גם כן מתחיל בע' ומסיים בד', יהיה ה' אחד ושמו אחד, הרי שני עדים הולכים לפניו להעיד על תפלתו. ע"כ. והו"ד בכף החיים (סימן קלב אות יא). ולכאורה לטעם זה צריך לומר עלינו לשבח אחר קדיש תתקבל, שזה עיקר התפלה. אך אינו מוכרח כ"כ, דאפשר שיאמר עלינו לשבח אחר סיום כל מה שמוסיף בתפלה, והיינו אחר פטום הקטורת ושאר התפלה.

כ) ספרדי המתפלל עם האשכנזים אם צריך לומר עלינו לשבח אחר קדושתא דסידרא

הנה בעיקר הדבר שהספרדים אומרים עלינו לשבח בגמר התפלה, ואילו האשכנזים אומרים אותו אחר קדיש תתקבל, מקורו בטעם אמירת עלינו לשבח בסיום התפלה, דהנה בב"ח (סימן קלג) כתב, שהטעם לאמירת עלינו לשבח הוא כדי לתקוע בלבנו קודם שנפטרים לבתינו ייחוד מלכות שמים, ושיחזק בלבנו אמונה זו שיעביר הגלולים מן הארץ, והאלילים כרות יכרתון לתקן עולם במלכות שדי, כי אז גם כי יש לכל אחד מישראל משא ומתן עם הכותים ומצליחים לא נפנה לבינו אל האלילים ולא יעלה במחשבה ח"ו שום הרהור עבירה. ע"כ. ולטעם זה צריך לומר עלינו לשבח רק בגמר כל התפלה, בסמוך להליכתו לעסקיו ועבודתו, והיינו, כדי שבזמן שעסוק במשך היום במשא ומתן, לא ייחס את

נמצא, שלטעם הב"ח צריך לומר עלינו לשבח בסמוך להליכתו לעסקיו, והיינו דוקא אחר כל התפלה. אבל לטעמו של השלמי צבור אפשר שיאמר עלינו לשבח אחר קדיש תתקבל, או אחר כל התפלה, ואין הכרח לומר עלינו לשבח דוקא אחר כל התפלה.

ובזה תלה בשו"ת מראות ישרים (סימן ג') מה שנחלקו לגבי אמירת עלינו לשבח אם אומרים אותו אחר כל תפלה ותפלה, או רק אחר שחרית, דהנה הטור (בסוף סימן רלד) כתב סדר תפלת מנחה, שאחר שמונה עשרה אומרים קדיש תתקבל, ונפטרים לבתייהם לשלום. ומשמע שלדעתו אין אומרים עלינו לשבח במנחה. וגם רבי דוד אבודרהם לא כתב בסדר תפלת מנחה אמירת עלינו לשבח. וכתב בכנסת הגדולה שם, שהמנהג לומר עלינו לשבח גם במנחה, כמבואר בשער הכוונות. והובא להלכה במגן אברהם (סק"א). וכ"ה בכף החיים שם בשם האחרונים לאומרו אחר כל תפלה ותפלה. וביארו, דלטעמא דהב"ח שאמירת עלינו לשבח באה ליטע בלבו אמונה בהש"ת כשהולך לעסקיו למשא ומתן, ממילא אין צריך לאומרו אלא אחר שחרית. אבל לטעמא דהשלמי צבור שהוא כדי שהתפלה תתקבל, ויהיו ב' עדים לקבלת התפלה, ממילא צריך לומר עלינו לשבח אחר כל תפלה ותפלה.

ולכאורה היוצא מזה דלפי מנהגינו שאנו אומרים עלינו לשבח אחר כל תפלה ותפלה, היינו משום דנקטינן כטעמו של השלמי צבור, שיש להעיד אחר כל תפלה על התפלה. דאילו לטעמו של הב"ח אין צריך לאומרו אלא אחר תפלה שחרית. אך יש לומר, דלעולם עיקר טעמא הוא כמו שכתב השלמי צבור, להעיד על כל תפלה שתתקבל. אבל אנו חוששין גם לטעמו של הב"ח, ולכן אומרים עלינו לשבח רק אחר סיום כל התפלה, בסמוך להליכתו לעסקיו, ולא אחר קדיש תתקבל.

ועל כל פנים כבר פשוט המנהג אצלנו לומר עלינו לשבח אחר כל תפלה ותפלה, ואחר כל התפלה כולה, ולא אחר קדיש תתקבל. אך המנהג אצל חלק מהאשכנזים לומר עלינו לשבח אחר קדיש תתקבל, ולא אחר התפלה כולה.

והמתפלל אצל אשכנזים רשאי להמשיך בסדר תפלתו, ואינו צריך להפסיק מסדר תפלתו לומר עלינו לשבח עם הצבור. ונבאר דין זה, דהנה נגמרא ברכות (כא ב) אמרו, הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין, אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע השליח צבור למודים, יתפלל, ואם לאו לא יתפלל. וכתבו התוס' שם, וטעמא לפי שצריך לשוח עם הצבור, שלא יראה ככופר במי שהצבור משתחוין לו. וכן הוא בהרא"ש שם. ע"ש. ולכאורה הוא הדין הכא, כשהצבור אומרים ואנחנו כורעים ומשתחוים וכו', צריך היחיד לכרוע יחד עמם, כדי שלא יהיה נראה ככופר בדבריהם ח"ו. וכן פסק בעוד יוסף חי (פרשת כי תשא אות כב) שגם מי שכבר התפלל ונכנס לביהכ"ס והציבור אומרים עלינו לשבח, צריך לעמוד ולכרוע עמהם, כדי שלא יהיה נראה לעיני

הרואים שהוא כופר בדברים אלו שמודים בהם הציבור. ע"כ.

ויש להוסיף עוד, דהנה במשנה ברכות (כ ב) שנינו, בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניו ולא לאחריה. ובגמ' שם הקשו, למאן דאמר דהרהר לאו כדיבור דמי אמאי מהרהר, ואמרו, כדי שלא יהיו כל העולם עוסקים בו והוא יושב ובטל. ונגרוס בפרק אחרונא, אמר רב אדא בר אבהו בדבר שהצבור עוסקין בו. ובתוס' שם מבואר, שיש להשתחוות בעת ששומע מהשליח צבור אמירת מודים, שלא יראה ככופר במי שהצבור משתחוין לו. וכן הוא בהרא"ש שם. וכתב עוד, מכאן למד בעל הלכות גדולות שאם קרא קריאת שמע ובא לבית הכנסת ומצאם שקורין קריאת שמע, קורא פסוק ראשון עמהם. ע"ש. ובשו"ת תרומת הדשן (סימן ג') כתב, דבעל הלכות גדולות איירי ביושב בטל, אבל אם הוא עוסק בתיקוני התפלה, בזמן שהצבור אומרים קריאת שמע, אין לו להפסיק כדי לקרות קריאת שמע עמהם. ויש להסתפק בעוסק באמצע הזמירות אם צריך להפסיק. וסיים, שראה למדקדקים שבברכות קריאת שמע היו מנגנים בניגון הצבור הקורין קריאת שמע, כדי שיראה כקורא עמהם פסוק ראשון. ע"ש. והטור (סימן סה) הביא דברי אביו הרא"ש בשם הבה"ג. ובבית יוסף שם הביא מ"ש בתרומת הדשן הנו', דביושב בטל נכון שיקרא עמהם הקריאת שמע, וסיים הבית יוסף, דהיינו דרך עצה טובה, אבל לענין שלא יהא נראה כאילו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חבריו, בפסוק ראשון סגי וכדברי בה"ג. וכן הוא בשלחן ערוך (סימן סה סעיף ב'), שאם נכנס לבית הכנסת ומצא צבור קורין קריאת שמע, קורא עמהן פסוק ראשון, כדי שלא יראה כאילו אינו רוצה לקבל עליו עול מלכות שמים עם חבריו. והוא הדין אם הוא בבית הכנסת ואומר דברי תחנונים או פסוקים במקום שרשאי לפסוק, שיקרא עמהם פסוק ראשון. אבל אם הוא עסוק במקום שאינו רשאי לפסוק, כגון מברוך שאמר ואילך, לא יפסיק, אלא יאמר התיבות שהוא אומר בשעה שהצבור אומרים פסוק ראשון, בניגון הצבור, שיהיה נראה כאילו קורא עמהם. ע"כ.

ולגבי שאר דברים שבקדושה, מצינו בשבולי הלקט (סימן מד) שהביא בשם גאון, שהוא הדין לגבי שאר אמירות שהצבור עוסק בהם, שכן דרך ארץ לומר עם הצבור ביחד דבר שהצבור עוסק בו. ע"ש. וכתב המגן אברהם שם (סק"ג) דביושב בטל יש להפסיק לומר עם הצבור תהלה לדוד, ולא דוקא קריאת שמע. והוסיף שם במחצית השקל, דהיינו גם כן עלינו לשבח. וכן כתב המשנה ברורה (סק"ט). ע"ש.

ואמנם כל זה ביושב בטל, שאז משורת דרך ארץ צריך שיאמר עם הצבור עלינו לשבח וכדו', אבל בעוסק בתיקוני התפלה, אינו צריך להפסיק באמצע סדר התפלה כדי לומר עם הצבור עלינו לשבח, דלא שייך בזה שורת דרך ארץ, אחר שהוא עוסק בתיקוני התפלה. ואדרבה אם יפסיק באמצע הרי הוא מבלבל סדר העולמות כנודע. ועיין בשו"ת מנחת יצחק חלק ט' (סימן

ח) שפסק, שאין צריך להפסיק מסדר תפלתו לומר עלינו לשבח עם הצבור. ע"ש.

ויש לדמות האי דינא למה שנתבאר בשו"ת יביע אומר חלק ה' (או"ח סי' ח אות ד') באדם האוחז בפסוקי דזמרה והציבור אומר בריך שמייה, וכורעים כשואמרים "רסגידנא קמיה", שא"צ לכרוע ולהשתחוות עמם (אלא יעמוד בלבד). שאין זו תקנת חז"ל לומר בריך שמייה [ואף שמוזכר בוזה"ק ויקהל (דף ר"ו), מ"מ לא מצינו תקנת חכמים לומר זאת בסדר התפלה]. וגם מה שמשתחוים כשואמרים רסגידנא קמיה אינו מן הדין, אלא מנהג בעלמא, ובכחאי גוונא לא אמרי' שאם לא ישתחוה יהיה נראה ככופר במי שהציבור משתחוים לו. ולפי זה גם כאן שאין זה מתקנת חז"ל להשתחוות בעלינו לשבח, ולא דמי לתקנת חכמים להשתחוות באמירת מודים, או מודים דרבנן שהיא תקנת חז"ל בגמ'. ולפי זה די שיעמוד עמהם ואינו חייב לכרוע. ובפרט שאין הכל כורעים ביחד באמירת ואנחנו משתחוים, ולא דמי למודים דרבנן שכולם משתחוים באותה עת, ואם לא ישתחוה ייראה ככופר, מה שאין כן בעלינו לשבח שכל אחר אומר זאת בפני עצמו, ואין אומרים ביחד ואנחנו משתחוים. וראה עוד להלן.

ומעתה מה שכתב בהגהות מאורות יוסף שם, שציין מקור להגרי"ח בעוד יוסף חי בהלכה זו "כסף משנה בפ"ט מהלכות תפילה הלכה ד". ע"ש. הנה לפי המבואר ל"ד לדברי הכס"מ, שהוא איירי לענין מודים דרבנן שהוא תקנת חז"ל, משא"כ בעלינו לשבח שאינו מתקנת חז"ל. [והעירני לזה הרב אלמוג לוי, מתלמידי ישיבתינו].

ויש להוסיף, דלפי המקובלים סדר התפלה הוא לפי סדר העולמות, עולם העשייה, עולם היצירה, עולם הבריאה, ועולם האצילות, וכשם שבתחלת התפלה אנו מתחילים לפי סדר העולמות, כך לאחר תפלת שמונה עשרה אנו חוזרים לעולם העשייה במדרגות, לפי הסדר המבואר והידוע. ונמצא שאם יאמר עלינו לשבח אחר קדיש תתקבל, מבלבל את סדר העולמות. ולכן ראוי שיאמר עלינו לשבח רק בסיום התפלה, שהוא סיום סדר העולמות.

ואף שבשו"ת מראות ישרים הנ"ל כתב, שיש להפסיק לומר עלינו לשבח עם הצבור, מכל מקום לפי מה שנתבאר כאן כיון שאין זה חיוב מן הדין כמו בקריאת שמע, לפיכך כל שעוסק בהמשך התפלה, אינו חייב להפסיק ולומר עמהם עלינו לשבח, ולגרום לבלבל סדר העולמות כפי מנהגינו.

אם יש איסור לא לתגודדו בחילוקי המנהגים בין האשכנזים לספרדים

ואי משום לא לתגודדו, כבר ביארנו בכמה דוכתי שאין איסור לא לתגודדו בחילוקי המנהגים בין הספרדים לאשכנזים. וראה בילקוט יוסף על הלכות תפלה, סימן קא, עמוד תא, מה שהארכנו בזה. דהנה בגמ' (יבמות יג ב) אמרו, שאסור לעשות אגודות אגודות. והרמב"ם (בפרק יב מהלכות עבודה זרה הלכה יד) כתב, ובכלל אזהרה זו [לא לתגודדו] שלא יהיו ב' בתי דינים בעיר אחת, זה נוהג כמנהג אחד, וזה נוהג כמנהג אחר, שנאמר לא לתגודדו, לא תעשו אגודות אגודות. ע"כ. ומלשונו משמע שהוא לאו גמור ומן התורה. וכן משמע מדברי הכסף משנה שם, במה שהקשה, דהיאך לוקה, הא הוי לאו שבכללות, ומשמע שהבין בדעת הרמב"ם שהוא לאו גמור. ואמנם דעת הרא"ם שאין זה איסור תורה, והילפותא היא אסמכתא בעלמא. וכן כתב מרן החיד"א בספרו יעיר אוזן [ובעוד מקומות] בדעת הרמב"ם, ממה שכתב הרמב"ם בספר המצוות (מצוה מה) לא לתגודדו, פשוטה דקרא לא לעשות חבורה על מת, ואמרו עוד לא לעשות אגודות אגודות, דדמי למחזיק במחלוקת. ובשו"ת ח' כתב, דמ"ש לא יהיה כקורח וכל עדתו, זהו מדרבנן, אבל כבר עלתה הסכמת הפוסקים שהוא לימוד גמור. וכן כתב בארעא דרבנן, ובעפרא דארעא שם, וכן דעת הפרי מגדים, והרב מעיל צדקה, ובשו"ת באר שבע, והפרי חדש במים חיים, ובשדי חמד (חלק ד'), ועוד. ואמנם בדבר של מנהג שנהגו בו קהלות גדולות, כתב הראב"ד בשו"ת תמים דעים, בשם הרשב"א, דליכא איסור לא לתגודדו. וכן כתב במעיל צדקה בדעת הרא"ם, שדמנהג ליכא איסור לא לתגודדו. שהרי הטעם הוא כדי שלא ייראה כשתי תורות, וממילא במנהג לא שייך טעם זה. וכן הוכיח המהרשד"ם, וכן הוא בשו"ת משפטי צדק, שגם להרמב"ם אין איסור לא לתגודדו במנהג. ובמק"א הארכנו עוד בזה, ואין כאן מקומו.

1. Two issues – not bowing and not saying it with everybody
2. Starts off with the reasonings for Aleinu and tries to determine what the approach should be based on the potential nafka minah
  - a. Bach vs. Shalmei Tzibbur
  - b. Marot Yesharim discusses the factor of how many times a day one says Aleinu as an underlying drive for the shitot
  - c. Nowadays we do it for all Tefillot,
3. Then approaches the sugya from 21b one who comes late and should start if he can finish in time to answer Modim to bow with the Tzibbur – same here, you need to bow so you don't look like a kofer

4. Then he starts the sugya in Berachot 20
  - a. In one line says what R' Yaakov Hillel spent paragraphs saying (different styles – he's not as careful as the latter) – the whole derech Eretz thing is only by yoshev batel
  - b. Minchat Yitzchak vol. 9 Siman 8 says don't have to say Aleinu with the Tzibbur
5. Not bowing in Aleinu is only a violation of a nice minhag, so you don't look like a kofer, like Berikh shemeh, so standing should be enough, because, unlike modim, not everybody bows at the same time.
6. Side point about the Makor for the Ben Ish Chai
7. Kabbalistic issues also – Olamot go up and then down
  - a. So the Marot Yesharim's conclusion to say Aleinu twice is unnecessary and causes bilbul olamot
8. No Lo Titgodedu issues

הלכה ברורה סימן קלב אות טו

הלכה ברורה

ויזהר לאומרו בכונה (כט). וכשאומר "ואנתנו משתחיים" צריך שיכרע כל גופו כמו בכריעות של תפלת שמונה עשרה (ל).

ומנהג הספרדים ועדות המזרח לומר "עלינו לשבח" בשחרית אחר סיום כל התפלה ו"פטום הקטורת". ויש מהאשכנזים שנהגו לאומרו בשחרית אחר "ובא לציון" קודם "שיר של יום" ו"פטום הקטורת".

טז. השומע ציבור שאומרים "עלינו לשבח", אף על פי שהוא אינו מתפלל עמהם צריך לאומרו עמהם (לא).

יז. שמנהגו לומר "עלינו לשבח" בסוף התפלה, ומתפלל בבית כנסת שנהגו לומר "עלינו לשבח" אחר "ובא לציון", כיון שהוא עוסק בתפלתו אינו צריך לשנות מסדר תפלתו כדי לומר "עלינו לשבח" עמהם, כיון שהוא עוסק בתפלה ואינו יושב במל, ורשאי להמשיך בסדר תפלתו הרגיל. ומכל מקום בשעה שהציבור משתחיים ישתחוה עמהם.

יח. שמנהגו לומר "עלינו לשבח" אחר "ובא לציון", ומתפלל בבית כנסת שנהגו לומר "עלינו לשבח" בסוף התפלה, יאמר "עלינו לשבח" אחר "ובא לציון" ויחזור ויאמר בסיום התפלה (לז).

שער הציון

כתב המהר"י אבוהב צחידושי על הטור (סימן קלב),
 ושכן נוהגים בהרבה מקומות. וכן כתב הרמ"א בהגה
 כאן. (כט) כן כתב הרמ"א בהגה כאן. ועיין
 עוד בסדר היום, במטה משה (סימן ריב), ובבאר
 היטב (סק"ג), ובמשנה ברורה (סק"ח), ובקף החיים
 (ס"ק יב וס"ק טו). (ל) כן כתב רבינו האר"י
 בשער הכוונות (עיין עלינו לשבח) שיכרע וישתחוה
 השתחויה גדולה. וכן כתב המגן אברהם (סק"ב)
 בשם ספר עמק הברכה (פסקוי דזמרה אות כה
 בהגה). ועיין המגן אברהם לסימן קיג. ושם (סעיף
 ג', ובמגן אברהם סק"ג) נתבאר שאין להשתחוות
 אלא במקום שתיקנו חכמים. ולפי מה שכתב הט"ז
 (שם סק"ד), בעלינו לשבח אין לחוש לזה. וע"ש. ועיין
 עוד בלבושי שרד (סק"ד), ובמה שכתבתי בס"ד
 בצירור הלכה לעיל (סימן קיג סק"ג), ולהלן (סימן
 קלד סק"ג), ובשער הציון להלן (סימן קלד ס"ק
 נא—נג). ודו"ק. ועיין עוד בסידור הגאון יעב"ך,
 ובספר טהרת המים (אות לד דף רח), ובשו"ת
 מהר"ש מלובלין (אות קסח עמוד מב), ובשו"ת
 תורה לשמה (סימן מח), ובספר שלחן שלמה (סימן

קלב), ובשו"ת פאר עץ חיים (סימן יב דף נג ע"ג),
 ובקצות השלחן (סימן כד אות יא), ובשו"ת משנה
 הלכות חלק י' (סימן לג). (לא) כן כתבו
 המחזיקים השקל (סימן סה סק"ג), והבית מאיר (סימן
 סה), והבן איש חי (פרשת כי משא אות יח),
 והמהרש"ס דעת תורה (כאן אות ז'), והמשנה
 ברורה (שם סק"ט), והבית מאיר (שם סק"ד), והבית
 בשם המאמר מרדכי (שם סק"ו), דודאי הו' רשות
 ולא חובה, דלא עדיף משאר קריאת שמע חוץ מפסוק
 ראשון, שאינו חובה לאומרו עם הציבור.
 (לב) עיין במה שכתבו בזה הגר"י הלל בשו"ת
 ישב הים חלק א' (סימן ה'), ובשו"ת ברכות שמים
 להגר"פ בלום חלק א' (סימן ס), ובשו"ת משנה
 הלכות חלק י' (סימן כב), ובספר תפלה כהלכתה
 (פרק ז' הערה לא), ובספר אשי ישראל (פרק כו אות
 טו). ועיין בקובץ "מבקשי תורה" (סיון תשנ"ה סימן
 קסו אות סח) בשם הגרש"ז אויערבך. ועיין עוד
 בשו"ת קנה בשם חלק ז' (סימן ס'), ובשו"ת יד
 נאמן (דף מ' ע"א). ועיין עוד במה שכתבתי לעיל
 בשער הציון (סימן קלב ס"ה נ"ו). ודו"ק.

שו"ת אור לציון חלק ב פרק ז אות לח

לח. שאלה. בן ספרד שמתפלל בציבור של בני אשכנז, וכן בן אשכנז שמתפלל בציבור של בני ספרד, האם צריך לשנות את נוסח התפילה ואת מבטא הלשון כפי המנהג באותו מקום.

תשובה. אם אין הוא שליח ציבור באותו מקום, אין צריך לשנות כלל, אבל אם הוא שליח ציבור, צריך לשנות את הנוסח בחלק התפילה שאומר בקול, וכגון תפילת החזרה, וכן סדר התפילה שלאחר שמונה עשרה. ואת המבטא אין צריך לשנות, ואסור לו לשנות. וטוב שלא לעמוד שליח ציבור במקום כזה, אלא אם כן יש לו חיוב להיות שליח ציבור.

ולענין עלינו לשבח, אעפ"י שהציבור מקדימים לומר עלינו לשבח קודם שיר של יום, יש לו לומר עמהם, דלא גרע מנכנס לביהכ"נ ומצא ציבור שאומרים עלינו לשבח, שאומר עמהם מדין דרך ארץ, וכמבואר במג"א בסימן ס"ה ס"ק ג' ובמחצית השקל שם, ואח"כ יאמר שיר של יום ופרשת הקטורת, ויחזור לומר עלינו לשבח, שכן צריך להיות הסדר לפי נוסח האריז"ל. (והוא הדין בערבית, שאם נמצא בציבור שלא נוהגים לומר שיר למעלות לאחר תפילת שמו"ע, אלא אומרים מיד עלינו לשבח, שיש לו לומר עמהם עלינו לשבח לפני שיר למעלות).

לח. ראה מה שנתבאר לעיל בפרק ה' בבאורים לתשובה י"א, שמעיקר הדין אין לבני ספרד איסור לא לתגודדו כשנוהגים שלא כבני אשכנז, משום שאין לא לתגודדו אלא אזהרה לב"ד, ע"ש, ורק שיש לחוש לסוברים שאף לציבור יש איסור לא לתגודדו במקום שאין קפידא לשנות, ולכן כיון שבנוסח התפילה יש קפידא לפי הקבלה, לא ישנה כשמתפלל בלחש, ורק כשמתפלל בציבור, כיון שאין תפילתו לצורך עצמו, אלא לצורך הציבור, יש לו להתפלל לפי נוסח הציבור שבו מתפלל, והטוב ביותר שלא לעמוד שליח ציבור בציבור זה, כיון שאין מתפלל לפי הנוסח שרגיל בו. ובכל אופן את המבטא אין לשנות, שהרי אין הוא יכול לומר מבטא לא נכון אף כשנמצא בציבור שהמבטא שלו שונה. וראה עוד להלן בפרק ט' תשובה א' ובבאורים שם, ע"ש.

1. Don't change if you're not Shaliach Tzibbur, but, if you are Shaliach Tzibbur, only change the things that are recited out loud.
2. Assur to change one's mivta.
3. Better not to be a Shaliach Tzibbur in other Minyanim, unless he has to
- 4.

שו"ת ברכת אפרים חלק א סימן ה

Birkat Ephraim - halacha mga misplaced and aleonu Is a Reshut not chovah, kabbalah olamot, ohr LeTzion wrong, same for Mincha and Arvit

שו"ת שמע שלמה חלק ב אורח חיים סימן ז

שו"ת ברכת יהודה חלק ב אורח חיים סימן ה

סימן ה

אם הגיעו הצבור לעלינו לשבת, האם עליו להפסיק מסדר תפלתו, ולומר עלינו לשבח עם הצבור

(שייך לאו"ח סימן סה סעיף ב)

לכבוד ידידי היקר, דעסיק באורייתא תדירא, ומזכה הרבים, ה"ה עוזי טרבלסי שליט"א

מה ששאלת אודות אדם שמתפלל תפלת שחרית עם הציבור, והציבור הגיעו לעלינו לשבת, האם צריך להפסיק את תפלתו, ולומר עלינו לשבח עם הציבור, או דילמא שימשיך תפלתו כרגיל. וכתבת שנחלקו בזה חכמי הישיבה, שזה אומר בכה וזה אומר בכה, ושאלת לחוות דעתי בזה.

הנה ז"ל ספר שבולי הלקט הלכות תפלה (סימן מד) ומצאתי בשם גאון זצ"ל, אדם שהתפלל עם הציבור וסיים תפלתו, ובא לבית הכנסת אחרת, ומצאן קורין תהלה לדוד, יקרא עמהן, שכן דרך ארץ. ואמר רב אדא בר אהבה בדבר שהציבור עסוקין בו. עכ"ל. וכן כתב בספר תניא רבתי (סימן ז). ובשו"ע (סימן סה סעיף ב) איתא וז"ל קרא קריאת שמע ונכנס לבית הכנסת, ומצא ציבור שקורין קריאת שמע, צריך לקרות עמהם פסוק

ראשון, שלא יראה כאילו אינו רוצה לקבל עול מלכות שמים עם חביריו וכו'. עכ"ל. וכתב על זה המגן אברהם (סק"ג) וז"ל והוא הדין שאר דבר שהציבור אומרים כגון תהלה לדוד, קורא עמהם שכן דרך ארץ. (תניא ושנלי הלקט בשם גאון). עכ"ל. ובמחצית השקל (שם) כתב דהוא הדין עלינו לשבח. עכ"ל. נראה מדבריהם דאיכא חיוב כזה כמו חיוב של קריאת שמע, אך צ"ע כזה דמלשון השבולי הלקט והתניא משמע דהוא רק משורת דרך ארץ, ולפ"ז נראה דכל זה דוקא היכא דלא עסוק בשום דבר אחר, אבל אם עסוק בתפלתו או בלימודו, נראה דאין בזה שורת דרך ארץ. ועל כרחך למימר הכי, דוכי זה עדיף ממה שכתב השו"ע בסעיף ג' וז"ל קרא קריאת שמע, ונכנס לבית הכנסת, ומצא ציבור שקורין קריאת שמע, טוב שיקרא עמהם כל קריאת שמע, ויקבל שכו כקורא בתורה. עכ"ל. והיינו היכא דאינו מתפלל או לומד, אז טוב שיקרא כל קריאת שמע ויקבל שכו כקורא בתורה, ואם כן מה עדיפות איכא בתהלה לדוד ועלינו לשבח יותר מקריאת שמע. ונראה דנפל טעות סופר במגן אברהם, וצריך לציין את דבריו על סעיף ג', על מה שכתב שם השו"ע "קורין ק"ש" דעל זה קאמר המ"א, שהוא הדין שאר דבר שהציבור אומרים כגון תהלה לדוד, קורא עמהם שכן דרך ארץ. וכן מצאתי בספר מקור חיים (סק"ג) שציין את דברי התניא על ס"ג.

וכן מצאתי בס"ד בספר מאמר (סק"ו) שהביא מה שכתב המ"א הנ"ל בשם ספר תניא ושבולי הלקט, וכתב עליה וז"ל מפשט דבריו משמע דתהלה לדוד ושאר דברים, יש להם דין פסוק ראשון, וחובה לאומרו, אבל אי אפשר לומר כן, דודאי לא עדיף משאר קריאת שמע דאינו חובה, אלא דטוב לעשות כן, כמבואר לקמן סעיף ג'. ומן הראוי היה להעתיק זה לקמן סעיף ג', ולא כאן בסעיף ב' בדין פסוק ראשון. והביאור הלכה [הקדמון] נמשך אחר המגן אברהם, ולא יפה כיון, אבל ראיתי בבאר היטב הראשון שהעתיקו בסעיף ג', וכיון למה שכתבתי. עכ"ל. וכן העיר כן על המגן אברהם והבאר היטב בספר רוח חיים, ובסוף סיים דישמח חיים במה שראיתי להרב מאמר מרדכי מה שכתב בזה. ע"ש. ועיין עוד בספר תהלה לדוד (סק"ו) שתמה גם כן על המ"א דהוה ליה לציין דינו בסעיף ג', ולא בסעיף ב'. ע"ש. ועיין בספר אליה רבה (סק"ב) שכתב וז"ל כתב לבוש מצוה מן המובחר שיקרא כל קריאת שמע. כתב בספר תניא דהוא הדין שאר דבר שהציבור אומרים כגון תהלה לדוד, טוב לומר עמהם. עכ"ל. הרי להדיא דהבין דאין בו חיוב כמו פסוק ראשון דקריאת שמע, אלא כמו שאר קריאת שמע

הנזכר בסעיף ג', שרק מצוה מן המובחר איכא. וכן מבואר בספר שלמי ציבור (דף צד ע"ד), ובספר חס"ל (סעיף ב), שדינו כמו בסעיף ג'. ע"ש. גם בספר כה"ח (סק"ד) הביא את דברי המאמר והא"ר בשתיקה.

אולם בשו"ע הגר"ז (שם סעיף ב) הבין דקאי המגן אברהם על סעיף ב'. ע"ש. וכן נראה שהבין כן המשנה ברורה (סק"ט). ע"ש. וכן מצאתי בספר ערוך השלחן (סעיף י) שכתב וז"ל ודע שיש רוצים לומר, דכל דבר שהציבור אומרים כמו תהלה לדוד, עונים עמהם (מ"א), ואנו אין נוהגין כן, רק בשמע ישראל. ובעלינו כשאומרים ואנחנו כורעים, צריך לכרוע עמהם, כמו במודים, משום דלא ליתחזי שכל העם כורעים, והוא אינו כורע. ויש נוהגים לומר גם עלינו עם הציבור. עכ"ל. ומשמע מדבריו דהיש נוהגים שזכר בסוף דבריו, ס"ל שיש בזה חיוב כמו ק"ש, אולם שיטה זו תמוה היא, דהא אף לגבי ק"ש אין בו חיוב, ורק טוב לנהוג כן, וכמבואר בשו"ע הנ"ל.

ומכל האמור נלמד דלא צריך להפסיק באמצע התפלה, ולומר עלינו לשבח עם הציבור. וגם ע"פ הקבלה יש ענין לא לשנות את סדרי התפלה, וכמו שמפורש בשער הכונות דאף לאחר התפילה יש את הסדר של אבי"ע, והובא בספר בא"ח (פרשת ויחי הלכה א), ובספר כף החיים (סימן מח סוף סק"א). ע"ש.

ואף שראיתי בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ו הלכה לח בביאורים) שכתב וז"ל ולענין עלינו לשבח, אע"פ שהציבור מקדימים לומר עלינו לשבח קודם שיר של יום, יש לו לומר עמהם, דלא גרע מנכנס לביהכ"נ ומצא ציבור שאומרים עלינו לשבח, שאומר עמהם מדין דרך ארץ, וכמבואר במג"א בסימן סה סק"ג ובמחצית השקל שם, ואח"כ יאמר שיר של יום ופרשת הקטורת, ויחזור לומר עלינו לשבח, שכן צריך להיות הסדר לפי נוסח האריז"ל. והוא הדין בערבית, שאם נמצא בציבור שלא נוהגים לומר שיר למעלות לאחר תפילת שמו"ע, אלא אומרים מיד עלינו לשבח, שיש לו לומר עמהם עלינו לשבח לפני שיר למעלות. עכ"ל. ובספר תפילה כהלכתה (פרק י' סעיף טז) כתב בשם שו"ת אבני ישפה שכן דעת הגרי"ש אלישיב שליט"א. ע"ש. וכמדומה שראיתי מזמן רב בספר לדוד שיר שכתב ג"כ להחמיר בזה (ואינו תחת ידי כעת). אולם במכת"ר אין דבריהם מוכרחים, וכמבואר למעין. (וכן ראיתי כעת בשו"ת ברכת אפרים (ח"א סי' ה) שכתב להשיג בזה על דברי האור לציון הנ"ל).

ומדברי הפוסקים הנ"ל מבואר שאין חשש במה שאינו כורע עם הצבור בעת אמירת עלינו לשבח, וכל זה הוא דלא כמ"ש בספר ערוך השלחן (שם) דבעלינו כשאומרים ואנחנו כורעים, צריך לכרוע עמהם כמו במודים וכו'. וכ"כ בספר בא"ח (פר' כי תשא הלכה יח). ומסתברא שאין לחשוש לזה, דאם איתא דיש בו חשש של נראה ככופר, לא היו הפוסקים ז"ל נמנעים מלהזכירו, כדרך שכתבו זאת לגבי דין מודים, הנזכר בשו"ע (סימן קט). ומה שכתב המשנה ברורה (סימן קלב סק"ט) וז"ל אנחנו כורעים, וצריך לכרוע שלא יהיה נראה ככופר ח"ו. עכ"ל. אפשר דהתם קאי על האדם שאומר עלינו לשבח, דיש לו להשתחוות כשאומר ואנחנו כורעים, כדי שלא יהיה נראה ככופר ח"ו, אך לאחרים אין חיוב בזה.

אולם מאחר וחזינן לרבנו האריז"ל שהחמיר לעמוד בעת אמירת ה' מלך וכו', שאומרים הצבור, וכמבואר בספר שע"כ (דף טו"ב ע"ג), נראה דאף באמירת עלינו לשבח, יש לנהוג כן. ומאחר שכבר עומד על רגליו, ראוי שגם יכרע בעת שהצבור אומרים ואנחנו כורעים, וכמ"ש הערוך השלחן הנ"ל.

וכן ראיתי בשו"ת וישב הים (ח"א סי' ה) שדן אודות ספרדי המתפלל בבית הכנסת של אשכנזים, שמנהגם לומר עלינו לשבח תיכף לאחר וכו' לציון, האם יאמר גם הוא עלינו עם הצבור, או ימשיך בסדר תפלתו כנוסח הספרדים, המתוקן ע"פ דעת המקובלים. והעלה כאמור שלא ישנה מסדר תפלתו, אלא שצריך לעמוד בעת אמירת עלינו לשבח שאומרים הצבור. ע"ש. וכ"כ בשו"ת עולת יצחק (ח"ב סי' פד).

אולם בעת שאינו עוסק בתיקוני התפלה, אלא עוסק בתורה, ראוי שיאמר עם הצבור אמירת עלינו לשבח, וכיו"ב כתב בספר בא"ח (פר' ויגש הלכה א) דאם עוסק בתורה, נכון שגם הוא יתערב עם הצבור ויענה עמהם פסוק ה' מלך וכו'.

וע"ע בספרו עוד יוסף חי (פר' ויגש סוף הלכה ב) שכתב וז"ל ודע כשאומרים הצבור ה' ימלוך, לא ילך לצאת חוץ, כי הוא נראה כפורק עול מלכות ח"ו. וכ"כ הרב החסיד מהר"א מאני ז"ל בשיח יצחק. עכ"ל. ולפ"ז נראה שכן יש להקפיד בעת אמירת עלינו לשבח, שלא ילך לצאת חוץ, כי הוא נראה כפורק עול מלכות ח"ו. אולם הרבה אנשים מיד לאחר עניית ברכו פונים לדרכם

ולא אומרים עלינו לשבח עם הצבור, וראוי להעיר למוסר אונם מדברי הגרי"ח הנ"ל.

בברכת התורה

יהודה ברכה

סימן ו

ישוב למנהג שנהגו לשים פתקא טבא בין נדבכי הכותל המערבי

(שייך לאו"ח סי' קנב)

נשאלתי אודות מ"ש בספרי כיצד מתמודדים (ח"ב שער ז עמוד רלג) להביא סמך למה שנהגו אחינו בני"י לשים פתקא טבא בין נדבכי הכותל, ממעשה רב של הגר"ח בן עטר בעל אור החיים שנתן לאחד מאנשי שלומו פתקא טבא ובוה יוטב לו. ע"ש כל המעשה. והרי בשו"ת מבשרת ציון (חיד"ו סי' כ) כתב לפקפק במנהג זה, וכיצד כת"ר הביא מנהג זה בשתיקה.

תשובה: הנה בעת כותבי ענין הנ"ל בספר כיצד מתמודדים, לא הספקתי לעבור על שו"ת מבשרת ציון שנדפס רק כעת מקרוב, ואף שדרכנו לעבור בעיון קל על ספרים חדשים שנדפסו ע"י חכמי זמננו, כי ד"ת נקנים בחבורה, ומעלות רבות יש בלימוד זה, וכמו שהארכתי בזה בהקדמה לספר הנוכחי. מ"מ לא אסתייעא מילתא לעבור על הספר הנ"ל, כי הייתי עסוק בעריכת ספרנו הנ"ל לדפוס.

וכעת נבוא לדון בעצם מ"ש הרב מבשרת ציון לפקפק במנהג הנ"ל, ובתחילה נציין את המחברים שהביאו את המעשה הנ"ל. הלא הם הגר"א פלאגי בספר פדה את אברהם (ח"ב מע' ב את טו), והאדמו"ר ממנוקאטש בספר מסעות ירושלים (במאמר סדר יום שני עמוד צד). ודברי הגר"א פלאגי הובאו בשו"ת ציץ אליעזר (ח"י סי' ה סק"ו), ובשו"ת שערי ציון (רס"ד ד). ודברי האדמו"ר ממנוקאטש הובאו בספר הר הקודש (סוף עמוד רסה), ובספר טעמי המנהגים (עמוד רע), ובספר שפתי צדיקים (ערך ירושלים עמוד טז), ובספר מסילות החיים במבוא (פרק ו), ובהקדמה לספר אוה"ח על התורה מהדורת בלום (עמוד יז). ובספר תורת רבנו חיים בן עטר (עמודים 74-68) הביא בזה שני מעשיות על הגר"ח בן עטר, אחד על איזה יהודי כשר שירד מנכסיו, והורה הגר"ח בן עטר שישים פתקא טבא בכותל, ובוה יוטב לו. ומעשה שני שהיה עם מרן החיד"א תלמידו שכאשר נפרד מרבו

[אור תורה](#) אב תשע"ב סימן קמט מכתב ד (עמ' תתרטז)

**[מכתב ד'] בענין ספרדי המתפלל עם ליטאים האם צריך
לומר עמהם "עלינו לשבח" לפני "שיר של יום"**

בספר "מעדני מלך" הנד"מ וליקוט משיעורי מרן שליט"א, עמוד צד) כתב: "אם ספרדי מתפלל עם אשכנזים ליטאים שהם נוהגים להגיד תיכף עלינו לשבח באמצע ועושים מזמור של יום אחר כך, לא יאמר עמהם, לא איכפת לו מהם, אלא יאמר על הסדר". עכ"ל. וכן פסקו בניו הגאונים שליט"א ע' בספר ילקוט יוסף (מהדורת תשס"ד, סי' קל"ב סעיף כ') ובספר הלכה ברורה (סימן קל"ב סעיף ט"ו) ובשער הציון שם ס"ק ל"ו), שספרדי המתפלל עם אשכנזים האומרים עלינו לשבח אחר קדושה דסדרא אין צריך לומר עמהם עלינו לשבח מאחר והוא טרוד בסדר תפלתו. וכן פסק תלמידו הגאון רבי יהודה ברכה שליט"א בשו"ת ברכת יהודה ח"ב (או"ח סימן ה').

אמנם הגאון החרי"ף שליט"א בשו"ת יוסף לקח ח"א (סי' ו') כתב ששמע ממרן מלכא נר"ו במוצ"ש פרשת יתרו תשס"ג שפסק שספרדי המתפלל עם אשכנזים שמנהגם שלפני "תפלה

לדוד" אומרים "עלינו לשבח", אף הוא צריך לומר עמהם. וכתב הרב יוסף לקח לחלוק ע"ז. ע"ש. ואכן כך כתב בספר משנת יוסף ח"ד ושיעורי מרן הראש"ל שנת תשס"ג. וצ"ע מאי משנתו האחרונה.

יששכר דוב הופמן, ברוקלין ניו יורק.

[שו"ת דברי בניהו חלק כג סימן יז](#)

סימן יז

אמירת עלינו לשבח בישיבה אשכנזית

בס"ד ח' אדר ב תשע"ד

לכבוד הבחור המצוין השוקד באהלה של תורה לילה כיום יאיר כחשכה כאורה ה"ה דוד חיים עסיס נ"י.

**בדבר שאלתו המתפלל עם אשכנזים ליטאים לענין עלינו לשבח היכן לאומר
האם כמנהגם לאחר ובא לציון או במקומו אחר קוה כמנהג הספרדים.**

תשובה: עיין בספר התפלה והלכותיה (פרק כה אות לב) שכתב שאמר לו מרן הראש"ל הגר"ע יוסף [שליט"א] זצ"ל שלא ישנה מסדר העולמות ולכן יאמר אותו לאחר קוה אל ה' בסוף התפלה ולא לאחר ובא לציון אמנם כאשר הציבור עומד ואומר עלינו לשבח גם הוא יעמוד ויאמר תפלה לדוד וכו' כי לא יהיה יושב בין העומדים וכו' בשו"ת ישכיל עבדי חלק ח חאו"ח (סימן יז שאלה ב אות ג) וכן מתבאר משו"ת יביע אומר חלק ו חאו"ח (סימן י אות ד) וכן דעת הגר"י פישר זצ"ל הובא דבריו בספר אבני ישפה (עמוד עז סעיף ט) ובשו"ת משנה הלכות חלק י (סימן כב). ובשו"ת שמע שלמה חלק ב (סימן ז). ובשו"ת קנה בושם חלק ג (סימן ו). וכן בשו"ת וישב בים חלק א (סימן ה). אמנם יש שסוברים שיאמר עם הציבור עלינו לשבח לאחר ובא לציון כן דעת שו"ת אור לציון חלק ב (עמוד עח). וכן דעת הגר"ש אויעראבך הובא דבריו בקובץ מבקשי תורה סיון תשנה (עמוד רנ אות סח) וכן דעת הגר"ש אלישיב שליט"א זצ"ל הובא דבריו שם באבני ישפה. וכן דעת הגר"ח קינבסקי שליט"א הובא דבריו בספר שאלת רב (עמוד רלה אות לט). וראה עוד בשו"ת מנחת יצחק חלק ז (סימן ה). ובשו"ת אהל יששכר (סימן ח). וכן בשו"ת ברית אברהם דניאל חלק ב (סימן א). ובשו"ת ברכת אפרים (בן פורת) חלק א (סימן ה). ובשו"ת תבואות שמש חלק א (סימן נג) ע"ש. מצינו א"כ שיש בזה מחלוקת בין הפוסקים ולכן נראה דעביד כמר עביד דעביד כמר עביד והעיקר לא לעשות מחלוקת בדבר ולא להיות מובדל מן הציבור ולכן אם כולם עומדים יעמוד עמם ורק אם יאמר עלינו לשבח איתם או ימשיך היכן שהוא נמצא כל מה שיעשה יש לו על מה לסמוך, ורק שעדיף ע"פ הקבלה לומר בסוף התפלה את עלינו לשבח ולכן

יכול לעמוד עם הציבור ויאמר את המשך תפלתו כך שאינו נראה מובדל מן הציבור. וכן נהגתי בהיותי מתפלל עם אשכנזים שמתפללים בנוסח אשכנז לעמוד היכן שהם עומדים, ואנן בדין ואינהו בדידהו כנלענ"ד.

בסיכום:

ספרדי המתפלל עם מנין אשכנזים ליטאים שאומרים עלינו לשבח מיד לאחר ובא לציון יעמוד כאשר הם עומדים ויאמר את שאר תפלתו היכן שנמצא, ואם אומר עלינו לשבח עם הציבור יש לו על מה לסמוך. אמנם ע"פ הקבלה יש לומר עלינו לשבח בסוף התפלה. ולכן אם עומד עמהם ואומר את שאר התפלה אין חשש של 'לא תתגודדו' כיון שהוא לא מובדל ולא ניכר מה שהוא מתפלל ואנן בדין ואינהו בדידהו.

בברכת התורה
בניהו דיין

Divrei benayahu big Machaloket, avid kemar avad but kabbalah adif

[שו"ת עולת יצחק חלק ב אורח חיים סימן פד:ד](#)

הקצרה מסתברא דמצד חומרא גם בנ"ד טוב לאמרו תרי זמני:

אבל לפי מה שנתבאר לעיל אות ב' ד"ה ומה, דלאו דוקא תהלי"ד אלא כל דבר שהציבור אומרים יש לומר עמהם, אם כן לא רק בעלינו לשבח אלא גם בכל יתר השינויים שבין המנהגים היה לנו לדון שלא יאמר אלא כפי מנהג הציבור שאומרים אז. אלא לאו שמע מינה דכי האי גונא שהדבר תלוי בשנויי המנהגים לית לן בה ושפיר דמי שיעשה כמנהג אבותיו אחרי שכל עניין האמירה עם הציבור אינה מדינא אלא משום דרך ארץ כפי מה שנקטו רוב האחרונים. ממילא ה"ה עלינו לשבח א"צ לומר עמהם רק כפי מנהגו. [נהלך המתפלל בציבור שאומ' עלינו אחרי מנחה, יכול הוא לומר אז בינו לבין עצמו המזמורים שאנו אומרים אחר מנחה וכמו שכתבתי בתשובה ח"א סימן קע"ג. אבל לא יצא אז חוץ לבית הכנסת, כדי שלא לזלול בתפילה זו בפניהם וילמדו ממעשיו ויגרום להם התרשלות בכוונה. גם לא ילמוד אז, וכמו שביארנו בתשובה דלעיל סימן ר]. אא"כ כפי הצידודים דלעיל דמשום דעלינו לשבח הוא שבח גדול ונשגב טפי, דמי קצת לפסוק ראשון דקרית שמע:

ה) ונראה שהשבח המיוחד שבעלינו לשבח היינו עד אין עוד, אבל לא מעל כן נקוה לך וכו' והלאה כנראה מדברי מהרי"ץ דלעיל אות ג' ד"ה ובמעלות. וכן מבואר עוד שם בדבריו בטר הכי דף שכ"ו ד"ה ואחר כך, שהוא שבח אחר קרוב לעלינו לשבח, ולא יהושע יסדו אלא עכ"ן עש"ב. וכן בשער הכוונות מתבאר שהן שני שבחים נפרדים ע"ש. והרי במוסף ראש השנה מפסיקים ביניהם באמירת אוחילה. וכ"מ מדברי תניא רבתי והבית יוסף, כמובא במחזור אהלי יעקב מוסף דראש השנה דף קל"ג ע"ב. ולא עוד אלא שיש סידורים שאין בהן כלל על כן נקוה לך וכו' בשאר ימות השנה, כנ"ו בסידור עבודת ישראל דף קל"א שבני ספרד אין אומרים רק עד מתחת אין עוד. [ומהרמז עד, ע' שבתחילת עלינו וד' שבסוף אין עוד, כנוכר לעיל ריש אות ג', יש ללמוד שעד כאן העדות דבעינן בעמידה. אלא דאגב זה נוהגים להמשיך לעמוד עד הסוף]. וע"ע שו"ת משנה הלכות ח"י סימן כ"ב. אמנם להסוברים דאתאן עלה מצד דרך ארץ, ממילא יש לומר גם על כן נקוה לך:

וכמו השאלה שלפנינו אם נכנס למקום שמתפללים כמה מניינים ואלו אומרים תהלי"ד ואלו אומרים עלינו, כן יש לשאול כדת מה לעשות אם אלו אומרים תהילה לרוד ואלו אומרים וידוי ותחנונים או נפילת פנים שגם כן צריך הנכנס לומר עמהם כמו שציינו לעיל אות ב' ד"ה ומה. ונראה דעדיף תהלי"ד שהוא מדינא (עיין ברכות דף לא. רש"י ד"ה אלא מתוך שמחה, ורמב"ם פ"ט מתפילה הל"י, ושאר רבוותא), משא"כ נפילת פנים שאינה

ומכל האמור נלמד עכ"פ דעלינו לשבח עדיף טפי מתהילה לרוד, אם מצד עצמו שהוא שבח גדול ונורא, אם מצד הכריעה שבו. נוגם מה נפשך סוף סוף אינו בטל משבחו של מקום, אעפ"י שהציבור אומרים דבר אחר, ועיין מה שדנו הב"י והאחרונים (עיין לקמן אות ד' ד"ה וראיתי) בעניין הנמצא בפסוקי דומרא וברכות ק"ש אם יפסיק כדי לקרוא פסוק שמע ישראל מכח הא דאמרו בגמ' ונגרוס בפרקא אחרינא ותיצו דבעינן שיעסוק בדבר שהציבור עסוקים]. וזה דלא כהנראה להמעין מקופיא שתהילה לרוד עדיף, מכיון שנזכר מפורש בראשונים ובמג"א, ורק המחצה"ש הוסיף עלינו לשבח, והבן:

ד) ויש לחקור איך הדין במי שמתפלל שחרית עם ציבור אשכנזים שאומרים עלינו לשבח קודם שיר של יום, דלא כמנהגינו ומנהג הספרדים (וכן מנהג ספרד-חסידים) שאין אומרים אותו אלא בסוף התפילה ממש, האם יאמרנו אז עמהם ושוב יחזור לאמרו במקומו, או לא אטרחהו לאמרו ב' פעמים תכופות. ולומר דתסגי ליה באמירתו אתם פעם ראשונה, שאין זה שינוי מנהג רק חילוף הסדר, נראה דהיא לא תצלח לדעת רבינו האר"י בשער הכוונות שבאמירת עלינו מבטלים ומגרשים אחיזת הקליפות בתפילה, ומורידים בכריעה אור המקיף בכל העולמות עד העשייה וכו' ע"ש. וכמעט אותה שאלה בהיפך תהיה גם לדידהו האשכנזים כשהם מתפללים במקום שנוהגים לומר עלינו בסוף:

וראיתי בספר תפילה כהלכתה להר"ר יצחק פוקס שליט"א פ"י סעיף ט"ז בשם שו"ת אבני ישפה דף נ"ב, שנחלקו הדעות בזה אם גם המתפלל בנוסח שונה מהציבור, חייב לומר עלינו אתם. כגון המתפלל נוסח אשכנז המקדימים עלינו לשיר של יום ואין כאלהינו וכו' וכבר אמרו וכו'. שלדעת הגר"ש אלישיב והגר"צ אבא שאול שליט"א צריך לאמרו שוב עם הציבור. מאידך לדעת הגר"י פישר שליט"א כיון שדין המג"א סימן ס"ה סק"ב לא נאמר בעוסק בתפילתו, על כן אין חובה לאמרו עם הציבור, ובפרט שיכול עכ"פ לכרוע אתם, וכ"כ הגר"ש דבליצקי שליט"א עכ"ל. ומ"ש שהמג"א לא דיבר בעוסק בתפילתו, אין טענתו מובנת, הלא תה"ד וב"י וב"ח וט"ז ומור וקציעה ופמ"ג ומאמ"ר דנו אם גם העוסק בזמירות וברכות ק"ש צריך לומר שמע ישראל עם הציבור, מצד הפסק. שמע מינה דבמקום דליכא משום הפסק, צריך לומר. וממילא ה"ה לנ"ד. גם הטענה דיכול לכרוע אתם, לא מהני להאומרים שצריך לומר כל הנוסח עמהם. אלא דלפי האמור לעיל אות ב' ד"ה ומרן, לא שייך לדון אם חייב (או צריך) לומר עלינו לשבח פעמיים כמו שנקטו בלשונם, רק מצד אם טוב הדבר לחומרא. עכ"פ לענ"ד

[מים חיים](#) על הבן איש חי עמ' שכז

עלינו לשבת. וז"ל מרן השו"ע (כה. יג): נהגו העולם שלא לחלוץ תפילין עד קרושת ובא לציון. וביום שיש בו ס"ת נוהגים שלא לחלצם עד שיחזירו ס"ת ויניחוהו בהיכל. ע"כ. ועי' להרמ"א בהגה שם. ואכמ"ל. ומ"מ כבר הזהיר מרן החיד"א בברכ"י (ס"ס כה) עפ"י דברי מר זקנו מהר"א אזולאי, לדקדק לקיים כל כיו"ב. והגה"ח בחס"ל שם הוסיף עוד בזה עי' כה"ח שם (אות צה) שהעתיק דבריהם כדרכו בקודש. וע"ע להגר"ח פלאני בכה"ח (סימן י סעיף מג) מ"ש תוכחת מגולה על איזה בחורים מתופסי התורה שאינם נוהרים בזה. יעו"ש בדבריו.

ל שם: ואם אחד אינו מתפלל עם הציבור ושמע הציבור אומרים ואנחנו משתחיים וכו' גם הוא ישתחוה עמהם אעפ"י שאין כאן חיוב כמו דין מודים. משמעות הדברים דא"צ לומר עם הציבור עלינו לשבת וכו', רק להשתחוות עמהם באומרם ואנחנו משתחיים וכו'. ואמנם המג"א (סה, ג) כתב דלא רק פסוק ראשון של ק"ש צריך לומר עם הציבור אף שאינו מתפלל עמהם, אלא ה"ה שאר דבר שהציבור אומרים כגון תהלה לדוד, קורא עמהם, שכן דרך ארץ. ע"כ. ועיין להתניא ושה"ל בשם נאון. ועל מ"ש המג"א "כגון תהלה לדוד" כתב שם המחצית השקל דה"ה עלינו לשבת. והעתיקוהו המשנ"ב שם (סק"ט) והכה"ח (אות ד). וראיתי בשו"ת אור לציון ח"ב (עמ' עה. בבואורים לתשובה ל"ח ד"ה ולענין) לגבי ספרדי המתפלל עם ציבור אשכנזים והם נוהגים לומר עלינו לשבת אחר ובא לציון, שכתב בזה"ל: ולענין עלינו לשבת, אעפ"י שהציבור מקדימים לומר עלינו

לשבת קודם שיר של יום יש לו לומר עמהם, דלא גרע מנכנס לבית הכנסת ומצא ציבור שאומרים עלינו לשבת שאומר עמהם מדין דרך ארץ וכמבואר במג"א (סה, ג) ובמחה"ש שם. ושוב הוסיף שם שיחזור לומר עלינו לשבת בסוף התפלה כמנהגינו, משום שכן צ"ל עפ"י האר"י ז"ל. וכן דעת הגר"ש אלישיב שליט"א, הו"ד בספר אבני ישפה על הלכות תפלה (עמ' עו הערה 14). ושם (הערה 15) הביא בשם הגר"י פישר זצ"ל והגר"ש דבליצקי שליט"א דדינו של המג"א לא נאמר בכה"ג שעוסק בתפלה וכו', ולכן א"צ לומר עלינו לשבת עם הציבור. וע"ש עוד. ולענ"ד הסומך ע"ד רבינו למעשה שאף כשאינו עוסק בתפלה א"צ לומר עם הציבור עלינו לשבת רק לכרוע עמהם, בודאי שאין מזניחין אותו. שהרי כל עיקר ד"ו לא העלהו מרן על שה"ט, וגם המג"א לא זכרו, וכן האחרונים שהעתיקו דינו של המג"א בשם הפוסקים הנ"ל (ראה בכה"ח שם שקיבצם), לא הוסיפו ע"ד. רק המחצית השקל הוסיפו, ואף גם זאת אינו מן הדין אלא על צד הטוב, וכמ"ש המאמ"ר שם (סק"ו) דא"א לומר דחובה לומר תהלה לדוד וכו' עם הציבור, דהא לא עדיף משאר ק"ש דאינו חובה אלא דטוב לעשות כן כמבואר בשו"ע שם (סעיף ג). וע"ש בשו"ע, וכ"כ רבינו לעיל (פרשת וארא סעיף יח) וה"נ אינו אלא מהיות טוב. יעו"ש עוד במאמ"ר מה שדקדק בזה. והעתיקו בקצרה בכה"ח שם, והוסיף שכ"מ מדברי הא"ר שם. וכן מצאתי להרב ערוך השלחן שם (סוף סעיף ו) דס"ל כדעת רבינו שא"צ לומר עם הציבור עלינו לשבת, רק לכרוע עמהם באומרם ואנחנו משתחיים וכו'. אלא